

HET STROODEKKERSBEDRIJF

(VOORNAMELIJK IN OOST-VLAANDEREN)

BIJDRAGE TOT DE STUDIE VAN DEN HUIS- EN HOEVEN-
BOUW IN VLAANDEREN.

DOOR

CL. TREFOIS

MET EEN WOORD VOORAF VAN

PROF. DR P. DE KEYSER

UITGAVE VAN DEN BOND VAN OOSTVLAAMSCHE
FOLKLORISTEN

1930

PRIJS : 7 FRANK

DRUKKERIJ VAN DEN BROECK-JACOBS EN ZOON, ST. JANSTRAAT, 36,
AALST.

DE VLAAMSCH E STROODEKKER TREKT ER OP UIT.

Het Stroodekkersbedrijf

(VOORNAMELIJK IN OOST-VLAANDEREN)

Bijdrage tot de studie van den huis- en
hoevenbouw in Vlaanderen.

EEN WOORD VOORAF.

Gaarne geef ik gevolg aan de uitnoodiging van het Bestuur van den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen om deze 1° bijdrage tot een algemeene studie van den huis- en hoevenbouw in Vlaanderen met een « woord vooraf », tevens een « woord van lof » in te leiden.

Deze studie over « het stroodekkersbedrijf » is de vrucht van de werkzaamheid van een der eerste stichtingen van den Bond : de « Kommissie voor Folkloristische Opzoekingén », waarvan de Heer Clement Trefois, de steller van deze bijdrage, sedert haar ontstaan in 1927 de ziel is geweest. Eere wien eere toekomt !

Met volstreekte opoffering van tijd en geld heeft de Heer Clement Trefois, in zijn door drukke ambtsbezigheden nochtans zeer beperkten vrijen tijd, zich geen moeiten, noch vermoeienissen, gespaard om, slechts gewapend met potlood, nota-, schetsboek en fototoestel, als folklorist, bij Godsgenade ons land, meestal te voet, in alle richting te doorkruisen,

De folkloristische oogst, dien hij na zijn herhaalde verkenningstochten mocht vergaren, stapelde zich in het archief van de « Kommissie » derwijze overvloedig op, dat het tijd werd tot een eerste schifting over te gaan : de volksbouwkunst op het platteland te onzent met als 1° hoofdstuk : het stroodekkersbedrijf.

Zoals de Heer Clement Trefois het in zijn inleiding terecht heeft doen opmerken hebben totnogtoe de Vlaamsche folkloristen zich al te uitsluitend ingelaten met de studie van de geestelijke volkskunde : het volksgeloof (feestkalender), het bijgeloof, de volkswetenschap, de volkstaal en de rytmische volkskunst (sagen, sprookjes, legenden en volkslied).

De verklaring van deze eenzijdigheid ligt echter voor de hand. De Vlaamsche folkloristen waren meestal letterkundigen, taal- en geschiedkundigen. Bijna nooit was folklore als wetenschap hoofdzaak, slechts een bijkomstigheid, een rijkvloeiende bron van letterkundige inspiratie of een hulpwetenschap van geschiedenis of taalkunde. Een architect als de Heer Clement Trefois, die van de folklore zijn vak wou maken, moest getroffen worden door dat ostracisme, dat de stoffelijke folklore : het huis, de bedrijvigheid binnens- en buitenshuis, de voeding, de volksgebruiken bij geboorte, huwelijk, dood, enz. de kleederdracht, de versieringskunst, gold.

Hij gevoelt als 't ware aan den lijve de leemten, die de wetenschappelijke beoefening van de volkskunde in ons land in den weg staan, als daar zijn :

1° geen systematische documentatie (gebrek aan folkloristische boekverzamelingen, aan inventarissen van folklore-tijdschriften en musea, aan folkloristische prentenkabinetten, aan diapositieven, filmen, phonoplaten, atlassen) ;

2° geen methodologische handleidingen (monographieën over bepaalde typen van huis- en hoevenbouw) ;

3° geen geregelde samenwerking van alle folkloristische organismen naar het voorbeeld van het buitenland ;

4° geen officiële aanmoediging (provinciale, universitaire of staatssubsidie).

Het onverwoestbaar idealisme van den Heer Clement Trefois heeft echter die moeilijkheden overwonnen, die anderen, met minder geestdrift en minder werklust bezield, zouden hebben doen terugdeinzen.

De documentatie over het stroodekkersbedrijf hebben we thans, logisch gerangschikt, vóór ons in deze bijdrage en zoo nauwkeurig mogelijk beschreven. Het stroodekkersbedrijf behoort heden tot de kwijnende ambachten van te lande en het is te vreezen dat er binnen afzienbaren tijd niet veel meer zal van overblijven. De folklorist Clement Trefois heeft er dan ook voor gezorgd dat, behalve een uitvoerige beschrijving van het dekmateriaal, het stroodekkerssalaam, de techniek van het dekken en het aanbrengen van vorsten, de physiologie en de psychologie van den stroodekker, van den « man die te peerde op de daken rijdt » voor het nageslacht bewaard bleef.

Deze eerste bijdrage over den huis- en hoevenbouw in Vlaanderen doet verlangend uitzien naar de volgende bijdragen.

Ik hoop en vertrouw dat onder de stuwkracht van een wetenschappelijk geschoold folklorist als de Heer Clement Trefois de Vlaamsche Folklore mettertijd een volkskundig werk van beteekenis zal rijker geworden zijn.

Dr Paul DE KEYSER,
Voorzitter van den Bond van
Oostvlaamsche Folkloristen.

INLEIDING.

De studie der plattelandsche volksbouwkunst behoort zonder twijfel tot een der minst beoefende vakken der Algemeene Volkskunde. Met veel ijver hebben de Vlaamsche volkskundigen getracht een omvangrijk overzicht te krijgen van de nog in zwang zijnde traditioneele en intieme volksgebruiken : het volkslied, het bijgeloof, de volkskunst, de volksgeneeskunst, de spreuken, de sprookjes, sagen, de legenden en dies meer, waarover ontzaglijk veel materiaal werd verzameld, rijk aan gedetailleerde onderzoekingen.

Daarentegen bleek de belangstelling voor een nauwkeurig gedetailleerde studie der plattelandsche volksbouwkunst niet zeer groot. Al te zeer beschouwde men dit onderwerp, tot voor korten tijd nog als een verschijnsel op zichzelf en haast buiten het volkskundig onderzoek.

Vergeleken met wat onze naburen op dat gebied reeds mochten verwezenlijken, is ten onzent daarover betrekkelijk weinig te vinden (1). Het Vlaamsche boerenhuis, èn als woning èn als bedrijfsgebouw, heeft in den grond nog lang de gewenschte bekendheid niet, die het uit kulturhistorisch oogpunt wel verdient. Tal van eigenaardig bedachte bouwuitingen van vroegere en hedendaagsche geslachten bleven in hun nu geconstateerde verwarrende verscheidenheid onopgemerkt, evenals er weinig aandacht werd geschonken aan een zeker soort van bouwvakwerklieden, zooals de huizentimmeraars, de leemers, de stroodekkers.

Die verwaarloozing werd dan ook meer dan eens aangeklaagd (2). Het mag dus wel een gelukkig verschijnsel heeten, — al komt dit vrij wat laat — dat, in Vlaanderen thans, eindelijk eens ernstig blijk wordt gegeven van belangstelling voor de Volksbouwkunst en wat daarmee onmiddellijk verband houdt. Heden is het boerenhuis een onderwerp geworden van diepgaande studie. De resultaten van die studie concentreeren zich bepaald tot een overzichtelijk geheel, zoodat, naar wij durven hopen, een degelijk werk over Algemeene Vlaamsche Plattelandsche Volksbouwkunst niet lang meer zal uitblijven, met als kern eene zoo heldere voorstelling mogelijk van het verloop dezer volksbouwont-

wikkeling, de voornaamste en invloedrijke geographische, geschiedkundige en economische factoren in het oog houdend.

Toch is het zeer te betreuren dat men, vooral in de tweede helft van de negentiende eeuw : die " goede „ periode, toen, zooals men het dikwijls heeft gezegd, het platteland nog met tal van karakteristieke gebouwen van ouden datum was overdekt, men in die bijzondere gunstige omstandigheden althans moedwillig-blind, de eenige en laatste mooie gelegenheid heeft laten voorbijgaan, om in beeld en schrift, voor het nageslacht, tal van fragmenten van overwegend belang vast te leggen, vollediger en gemakkelijker als dit nu het geval kan zijn.

Geleidelijk zijn deze woningen meerendeels, op enkele uitzonderingen na, gansch of gedeeltelijk verbouwd of z. g. gemoderniseerd geworden. Sentimenteele menschen zouden het nu wel kunnen betreuren, dat bij het meer modern wordend boerengeslacht de eerbied voor het patriarchale huis aan 't wankelen is gebracht. Maar logisch gesproken' kon het verouderd woon- en bedrijfsgebouw in die periode van heropbloei, van meerdere landopbrengst en economische ontwikkeling, nog langer aan de eischen beantwoorden gesteld door de evolueerende en veranderde maatschappelijke omstandigheden ? Noodgedwongen moest daardoor de actieve boer naar meer praktische en confortabele inrichtingen streven wilde hij den strijd om het bestaan kunnen voortzetten. En dit ging natuurlijk gepaard met het bekend fataal gevolg, dat meerendeels uitzicht, plattegrondindeeling en karakteristieke bouwoplossingen van menig lang getrouw onderhouden en oorspronkelijk bewaard gebleven standaardtype, onopgemerkt voor altijd verloren zijn gegaan of in deerlijk gehavenden toestand tot ons zijn gekomen.

Er moest dus gered wat er nog kon gered worden !

Wij kunnen dan ook niet nalaten de initiatiefvolle Kommissie voor Folkloristische Opzoekingen in de Provincie Oost-Vlaanderen om hare prestaties eventjes op het voorplan te brengen. Met als Voorzitter Dr. Prof. Paul De Keyser, als Secretaris den Heer F. Van Es, kon het niet anders of er moest uit het folkloristisch streven van deze kommissie een " Heimatschutz „ ontstaan, daar zij het voornamelijk tot haar

taak beschouwde o. m. de techniek van zeldzaam geworden bouwuitingen van kulturhistorisch belang systematisch op te sporen, aan te teekenen en vast te leggen. Ook zijn daarbij in aanmerking genomen de oude ambachts- en gebruiksvoorwerpen, die zienderwijze meer en meer verdwijnen. Deze voorwerpen worden nu in een veilige plaats ondergebracht, waar zij voortaan zullen beschermd blijven tegen alle eng en onberedeneerd begrip. (4)

Bibliographie en eenige geschiedkundige Bijzonderheden.

De studie van het stroodekkersbedrijf wordt hier als een onderdeel beschouwd van de omvangrijke studie der volksbouwkunst op het platteland. Dit essay beoogt in 't bijzonder de ontleding van de techniek van dit bedrijf.

Indien men in de bouwsamenstelling van b. v. een getimmerde woning, met leemen wanden, eene ingenieuze oplossing ziet met eenvoudige, haast primitieve middelen en met een gering aantal soorten van materialen uitgevoerd (5), dat dient men de wijze, waarop de stroobekleding of bedekking op een dak is aangebracht, waarvan de functie niet alleen is de woonruimte en de niet duurzame wanden te beschermen, maar die daarbij ook een zelfbeschermende rol te vervullen heeft, als een evenzeer vernuftig gecombineerde oplossing te beschouwen.

En deze kunst is het werk van een haast vergeten vakman: den stroodekker, die de overgeërfde, oude techniek, heden nog in eere houdt zooals eeuwen lang dit is gedaan geworden door zijne voorgangers, die nu nog het riet of stroo weet te verwerken, binden en wringen tot een constructief geheel, dat jarenlang weerstand bieden zal aan atmosferische invloeden.

Tevergeefs zochten wij tot nu toe iets over hem in de Vlaamsche folkloristische en andere tijdschriften. Over zijn bedrijf kennen wij enkel de zeldzame en zeer onvolledig soms verwarrende mededeelingen in een of ander technisch woordenboek.

Op een wel interessante wijze heeft, — wat het buitenland betreft, — Wilhelm Bohmann, het stroodekkersbedrijf behandeld in zijn merkwaardig werk: "Bauerliches Hauswesen und Tagewerk im Altensachsen" (6). In deze keurige studie vinden wij enkele gegevens, die met de gebruikelijke techniek onzer hedendaagsche Vlaamsche stroodekkers nauw overeenstemmen.

Vermelden wij ook nog een paar beknopte bijdragen in den laatsten tijd ten onzent verschenen o. a. een artikel opgenomen in "Oostvlaamsche Zanten" (7), waarin eenige typische bijzonderheden voorkomen aangaande het stroodekkersbedrijf. Naderhand verscheen er van de hand van abbé J. Ceyssen een zeer fragmentarische studie over de kunst van het dakdeken met stroo (8). Naar aanleiding van deze mededeeling van abbé Ceyssen, voegt L. Gissenor, die dit artikel bespreekt (9), er nog enkele bijzonderheden aan toe. In het halfmaandelijksch tijdschrift "Vandaag" leeren wij den Vlaamschen stroodekker wat van meer naderbij kennen (10).

* * *

Alvorens nu in de eerste plaats over den stroodekker en de techniek van het stroodekkersbedrijf te spreken, lijkt het ons eenigszins gewenscht enkele aantekeningen uit de geschiedenis, vooral der Gentsche stroodekkersnering, mede te deelen. Buiten de toevallig verschafte mededeelingen van Fr. de Potter (vermeld in "Gent"), Ph. Blommaert, (Over de Gilden en Ambachten, in "Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde", enz. 1840) en van Chevalier C.-L. Dierickx ("Mémoires sur la ville de Gand", 1815) zijn ongetwijfeld nog belangrijker gegevens verscholen in de Gentsche archieven.

Bij den aanvang der XIV^{de} eeuw ontstond naast de vele andere neringen de stroodekkersnering zoowat overal in Vlaanderen. De Antwerpsche archieven vermelden het bestaan dezer inrichting — welke reeds tot de 26 geprivilegieerde ambachten behoorde — op 6 December 1306. (11)

In de rekeningen der stad Gent komt de nering voor het eerst slechts voor in 1336; zij telde toen 43 leden of "stroedeckers". In 1356 zijn er nog slechts 23 (Rek. stad Gent,

1356-57). Dit aantal bleef volgens de rekeningen (Wijdommen van de deken) behouden tot 1525 (enkel in 1455 vermeldt de rekening er 24).

Doordat de stadswoningen meestal met stroo of riet waren bedekt, ontstonden dan ook dikwijls branden, die soms tot ware rampen uitsloegen (12). In verschillende steden begon men alsdan het uitoefenen van het stroodekkersbedrijf te verbieden.

Te Brugge, reeds in de eerste helft der XIV^{de} eeuw, werden maatregelen getroffen om de menigvuldige branden te beletten. In 1331 kocht het stadsbestuur gronden in de omgeving van Ramscapelle om er steen- en tichelbakkerijen op te richten (13). Door het uitkeeren van 1/4 van het bedrag der door de particulieren gedane onkosten te helpen dekken, die het stroo of de klei van de daken deden wegnemen en door tichels lieten vervangen, bleek daardoor een langer bestaan van de stroodekkersnering in die stad onmogelijk geworden.

In 1374 werd te Gent een voorgebod afgekondigd dat geene nieuwe huizen met stroo mochten gedekt worden " op straffe van zulke dekking namens de bevoegde overheid te zien afgenomen worden „ (14). Wel schijnt het dat de Gentsche stroodekkers daar weinig of geen gehoor hebben aan gegeven, want een viertal jaren nadien wordt het voorgebod vernieuwd, doch strenger dan voorgaande. Op 3 April 1377 riep men uit : " dat niet alleen de huizen, maar ook de aftrekken, loges en stallekens niet meer met stroo mochten belegd zijn, en dat de van een stroodak voorziene woningen, opgericht sedert de afkondiging van het eerste vermelde besluit, binnen den tijd eener maand moesten ontdekt en voorzien worden van een ticheldak „ (15).

Op 4 April 1377 schafte men de nering van de stroodekkers af ; de leden worden op hun verzoek en in overeenkomst met de ticheldekkers bij deze laatsten ingelijfd (16).

Doch er ontstonden al gauw moeilijkheden tusschen beide neringen, en pas twee jaar na de afschaffing, konden de stroodekkers, in overeenkomst met het stadsbestuur, hun nering opnieuw officieel inrichten. " Ieder zou zijn eigen lasten kwijten en de ticheldekkers moesten aan de stroodekkers de juweelen teruggeven „ (17).

In 1416 kwam nogmaals het verbod opdagen de huizen met stroo te bedekken, of herstellingen daaraan te doen. Acht stroodekkers werden opnieuw ingelijfd bij de ticheldekkers (18); de overige 15 leden konden hun bedrijf vrij uitoefenen doch buiten de stad, op tenminste eene mijl afstand van de stadsmuren (19).

In 1540, toen door Keizer Karel de 53 groote en "clene ambachten" in 21 neringen werden gegroepeerd, werden "metsers, ticheldekkers, stroodekkers ende pleckers" onder één bestuur vereenigd.

Hoe nu de stroodekkersnering, ondanks het herhaald verbod (in 1465 wordt nog een misbruik aangestipt, en de misbruiker gestraft) (20) vóór en nog meer dan driehonderd jaar na de concessie van Keizer Karel haar bestaan binnen onze stadsmuren heeft kunnen vinden, blijkt niet heel verklaarbaar. Zoo zien wij nog, in 1765, de Gentsche stroodekkersnering deel nemen aan de vermaarde processie van Sint-Macharius (21).

Het is dan slechts onder de Fransche Omwenteling dat men deze nering met andere neringen, voor altijd afschafte. Dit was de laatste episode van een lang bestaan en langen strijd van het Gentsche geslacht der taaie, vasthoudende stroodekkers.

Het verbod de huizen met stroo te bedekken werd uitgevaardigd te Doornik in 1432. Veel later zal dit het geval zijn voor enkele Noordnederlandsche steden, waar dit verbod nog in de XVII^{de} eeuw voorkomt (22).

Hier meenen wij dat deze korte schets kan volstaan en de geschiedenis van de stroodekkersnering voorloopig kan rusten.

Vermelden wij ook dat afbeeldingen van den stroodekker voorkomen in enkele oude dokumenten, o. m. in een verlucht handschrift uit de XV^{de} eeuw, bewaard in de Kon. Bibl. te Brussel (9243), waar wij hem, alhoewel op zeer naefve wijze, op een der miniaturen afgebeeld zien staan. Verschillende stroodekkers zijn aan het werk, evenals huizentimmeraars, naast leemers, die de muurvakken van houten woningen met vlechtwerk en klei dichtmaken.

Ook Pieter Bruegel -- wie zou dit van hem niet hebben verwacht ! -- heeft den stroodekker gekonterfeit. Wij zien onzen man afgebeeld op een schilderij getiteld " Sobere dagen „ (Weenen), staande op een ladder, die tegen een dakvlak rust. Links, op de dakhelling, zit in het stroo, een soort " dekpaard „ vast.

De Stroodekker.

Thans vinden wij den eertijds " vereenigden „ en " gebla- zoeneerden „ vakman enkel nog en toevallig meer op het platteland. Hij woont in een huizeken, dat gewoonlijk met " pannen „ bedekt is, in de omgeving van dorp of gehucht.

Heel bereidwillig stelt de man zich ten dienste van den voor hem zonderlingen vrager.

Het alaam komt te voorschijn. Het wordt uit een geit- of konijnenstal, of van den zolder gehaald en vóór u neergezet.

— " Zij zijn wat vuil, meniere ; 't er ligt wat stof op... „ Inderdaad de ijzeren tuigen zijn dikwijls beroest en aan het houtwerk kleven stof en spinnewebben.

— 't Alaam wordt neig weinig meer gebruikt, — af en toe nog eens... De stiel sterft uit. De kinders en zoeken niet vaders armoe over te erven. De pannen winnen veld. Dit ontzegt den jongeren den lust om voor stroodekker te spelen. Zij willen met iets anders den kost verdienen... Met stroo- dekken wint men genoeg om geen eten 't hèn... „ Zoo lamenteeren ze !

Een goed seizoen voor sommigen is nog wel de " mijten- tijd „ (oogsttijd). De " mijten „ worden alsdan van een soort " kap „ voorzien, om den opgestapelden oogst te beschutten tegen de weergesteldheid.

Voor de rest heeft de stiel ampertjes nog reden van bestaan. (De Kempen en Zuid-West-Vlaanderen maken nog eene uitzondering). Er is nochtans voor de stroodekkers een goede tijd geweest ! De oudsten hebben dien gekend. Toen hadden ze werk bij de vleet. Zij trokken van de eene hofstee naar de andere. Andere dekkers bleven soms wekenlang van huis weg, reisden de streek af waar zij daken gingen vernieu- wen of herstellen. Anderen weer trokken wel eens naar den

vreemde, naar Duitschland, waar zij, om hun grondige kennis in het dekken, in sommige streken, als stroodekker een zekere faam verworven hebben.

Nu zijn de tijden anders geworden. Noodgedwongen moet de stroodekker, zooals hij het zelf zegt, " zijn stiel in 't dak stoken... „ en de spreuk " Den dekker dienen „ heeft dan ook afgedaan ..

Het aantal stroodekkers vermindert van dag tot dag !

Niet zonder heimwee en angstvalligheid beseffen deze goede lieden, dat het met hun oeroud bedrijf fataal gedaan is. Zij hebben den jaren lang gevoerden strijd opgegeven tegen verzekeringsreglementen en het gebruiken van duurzamer, meer tegen brand bestande dakbekleding, zooals b. v. pannen. Hierdoor stikt langzaam hun bedrijf en het is dan ook te voorzien, dat binnen betrekkelijk weinig jaren er van den " dekker „ haast geen spraak meer zal zijn.

Sinds geruimen tijd is hij gedwongen naast zijn vak een ander uit te oefenen. Zoo is hij ook stoelvlchter, houtklierer, boomzager, slachter, barbier of herbergier. Maar komt een boer hem voor een " dekkrawei „ halen, onmiddellijk is hij bereid te aanvaarden en de " paarden op den rug te leggen ..

Het ambacht is den ouderen, ras-echten stroodekkers ingeboren. Met zekere fierheid zullen zij spreken over hun vader, grootvader en overgrootvader, om u met meer nadruk te kunnen zeggen, dat die allen ook wijd-bekende, knappe stroodekkers zijn geweest.

— " En ik ben de laatste van heel het geslacht, die nog den stiel uitoefen „, hoorden wij dikwijls.

Niet zonder reden zegt men terecht op sommige gemeenten : " Jan of Tieste is de laatste stroodekker van de streke „. Elders klinkt het : " Als Pier komt te sterven mogen wij hier allemaal naar een pannendak ommezien „.

* * *

Men noemt hem " dekker „. Kortweg Jan of Tieste Dek. Dekker is als 't ware zijn familienaam.

Brave lui en vertellustige kerels, waar bij velen, ondanks den ongunstigen bedrijfstoestand, heel wat humor achter steekt. Dit komt, zeggen zij " door veel bij 't volk te zijn geweest „. Een dekker hoort precies zoowat overal thuis.

Soms grappenvertellers van de ergste soort, en die noch glaasje bier noch een druppeltje zullen weigeren. Over 't algemeen openhartige, vranke, daarbij sterke kerels.

“ Wij rijden te peerde „, pochen zij soms, zinspelend op het woord “ paard „, dat bij hen de “ dekladder „ is. Doch dit beteekent zooveel als: “ 't en is geen klein bier op strooien daken rijden... waar we op ieder oogenblik riskeeren den hals te breken „.

Inderdaad, hun bedrijf is er een niet zonder gevaar, rekening houdend met het gladde stroo of riet, ofwel zijn het de vermolmde deklatten, waaraan het “ paard „ vastgemaakt wordt, die eens doorslaan en den stroodekker soms aardige oogenblikken doen beleven.

Maar zij kennen voldoende de knepen om de verraderlijke gedeelten van het gladde dak te ontkomen. Ook, ten bewijze dat zij met den stiel vergroeid zijn, zullen ze, vooral de oude stroodekkers, u de handen toonen, die eeltig zijn en met diepe groeven. Het zijn als klauwen, vergroeid door 't wringen van riet of stroo en door het hanteeren van hun eigenaardig dekkerssalaam.

Ook heeft de ras-echte stroodekker dikwijls nog het voorkomen “ iemand „ te zijn. In hem steekt nog iets van dat eertijds sterk bewust “ onmisbare „. Zeker werden zij, tot vóór enkele tiental jaren nog, en in vele streken, als onmisbaar beschouwd. Immers, werkten zij ook niet voor “ groot volk „? Baron X of Z deed hun de daken van zijn eigendommen-hoeven vernieuwen of herstellen. Ofwel werkten zij bij begoede boeren, waar zij soms lang verbleven. Het was hun dan ook toegelaten, als het er op aankwam, met een beetje koppigheid of met een gril voor den dag te komen, gelijk tegenover wien ook.

Wij kennen dan ook een stroodekker die gemeenteraadslid is geweest. Een ander was een flink muzikant; een vroolijk vioolspeler, bijgenaamd de “ Snare „.

... En hier voelen wij veel lust om de vele, ons medegedeelde, zonderlinge of grappige gebeurtenissen uit het stroodekkersleven aan te halen, pittige wraaknemingen, gevolg van koppigheid of veete, tegenover een of ander dorpskop-

stuk, ware het niet dat de plaatsruimte ons hier daartoe ontbrak.

*
*

Ze komen — voor zooveel er nu nog te werken is — met alle soorten van menschen in aanraking : “ kwaen en goen „ en “ vallen ook wel eens van een gierigaard op een vrek „.

Niet dat de stroodekker zich over de zonderlinge handelwijzen van sommige werkbezorgers te beklagen heeft. Wel neen ! Waar er te herstellen of te vernieuwen is, zijn zij altijd welkom. Doch deze welkomsgroet kent de stroodekker bij ondervinding in een oneindig aantal verschillende nuances.

Den eersten dag, waar zij aan 't werk zijn, wordt naar gebruikelijke gewoonte — zelfs bij de grootste kniezers — een lekker stukje uit de kuip gehaald en opgedischt. Den tweeden dag evenzoo. Den derden dag blijven toevallig de fijne vleeschbrokjes en de toespijken, zooals peperkoek, weg. Den vierden dag zijn zij totaal vergeten geraakt ! Den vijfden dag vraagt de baas : “ Stroodekker, hoelang zult ge hier nog werk hebben ? „ ... en, den zesden dag durft de baas spreken van “ buiten gooien „, of mompelt iets in dien zin. Zoo tegenvallertjes beleven de stroodekkers weleens.

Nochtans zijn de meeste boeren, die er aan houden hun woning of bijgebouwen met stroo te zien bedekt blijven, wel blij als zij nog beroep kunnen doen op een stroodekker. Een oud dak wordt precies niet zoo gauw vernieuwd als men geneigd zou zijn te gelooven. Het hout van een dakgestoelte is soms zwak geworden, te dor, om een last van pannen, zwaarder dan stroo, te dragen. Het dakgestoelte mist dus dikwijls de gewenschte draagkracht. En een gansch nieuw dakgestoelte plaatsen, of groote herstellingen daaraan doen, met daarbij nog een bekleeding met pannen, is voor vele plattelanders eene weelde, die zij zich niet altijd op een gegeven oogenblik kunnen veroorloven.

*
*

“ Uitgenomen als er sneeuw ligt „ is de stroodekker altijd bereid te komen werken, gelijk waar en bij wien. Is het een werk van belang, dat eenige dagen in beslag nemen zal, dan is hij, ingeval hij te ver afwoont, de gast van den boer, zit bij dezen ter tafel aan, en zal er ook vernachten.

Groote herstellingen zijn hem dan ook een aangename karwei; doch het gansch vernieuwen: "nieuw mogen leggen", van een oud geworden dak, is hem het meest welkom! Het uitgekozen, schoonste en beste roggestroo wordt tot een goudgele vacht verwerkt en ondoordringbaar gemaakt voor regen en wind. En de "wafelkens", en de "krullewieten", en de schoonste "tuiltjes", of "hoedjes", met den meesten smaak uitgevoerd, zullen uitermate het schilderachtig, soms indrukwekkend uitzicht van zijn kunstwerk verhoogen. En op zeer aantrekkelijke wijze zal hij het riet of stroo, in sierlijk opgolvende lijn, over het halfroond zoldervenster of "kattegat", bevestigen.

In zijn vrije oogenblikken oefent hij een waakzaam oog op de nog met stroo bedekte daken zijner omgeving. Nu en dan trekt hij er op uit, als instinktmatig gedreven, om na te gaan of er geen schade of begin van schade, d. i. het loskomen van stroo-, te ontwaren is, vooral na stormweer.

Doch al te groote schade vermindert al eens de kans, dat het stroo als dakbedekking langer behouden blijft. Ofwel zal de eigenaar, ter vervanging van een paar "gangen" stroo, pannen ervoor in de plaats laten aanbrengen.

Is er dus volgens de stroodekker iets dat niet heelemaal in orde blijkt, dan vestigt hij er tijdig de aandacht op: "Baas, 't dak gaat stuk vliegen". Gewoonlijk onderhandelt daarop de boer. Samen bepalen zij een dag voor de herstelling, of sluiten een voorloopige overeenkomst.

Rondgaande, nauwkeurig het dak bekijkend of de lagen stroo betastend, zal de stroodekker dan precies kunnen zeggen: voor de herstelling zijn zooveel karren stroo noodig, het werk zal zoolang duren.

De overeenkomst gebeurt mondeling, zonder verdere formaliteiten, ook wat betreft het loon. De stroodekker belooft alsdan op den afgesproken dag het werk te zullen beginnen.

Ook vraagt hij of er hulp is en over een "knape", of "knecht", zal kunnen beschikken. Tevens of hij zich met het noodige stroo, bandroeden en wijmen, hoeft te gelasten.

Beschikt de boer over geen "knape", dan zal de stroodekker er zelf een aanwerven. De "knape", gewoonlijk een jongetje, 12-15 jaar oud, wordt niet als leerknapp gebruikt.

Hij vervult meer toevallig de rol van tijdelijken helper. Het vak wordt ook heel zelden personen aangeleerd, welke niet tot den huiskring van den stroodekker behooren. De stiel gaat over van vader op zoon.

De " knape „ doet anders niet dan het gerief : de bussels stroo, de bandroeden (bindroeden) en de wijmen aanbrengen. Wel zal hij eens mogen helpen de " wisschen „ doorhalen of helpen " knoopen „ leggen. Dit laatste wordt hem heel zelden toevertrouwd. Wenscht een zoon het vak aan te leeren, dan zal deze als " knape „ zijn vader naar het werk vergezellen.

Is het een werk te " zwaar „ voor den stroodekker alleen, dan zal degene, die met de uitvoering ervan belast is geworden, de hulp inroepen van een ander stroodekker, vooral als er spoed dient gemaakt, of het werk in " entreprise „ aangenomen is. Degene, die het werk heeft, zal de " baas „ zijn. De helper wordt als werkman beschouwd.

Bij het gansch vernieuwen van een dak " in entreprise „, zal de stroodekker, naar de gebruikelijke gewoonte, zich ook belasten met het aankopen van het noodige stroo, bandroeden en wijmen, evenals met de te vernieuwen daklatten.

Het Dak. De Oriëntteering.

Vooraleer nu over de techniek van het " dekken „ uit het weiden is het ook van eenig belang één en ander aangaande de functies van vooral oude daktypes nader te verklaren.

Ten onzent treffen wij de volgende dakvormen aan :

a) Het " Wolfsdak „ ; b) het " Schilddak „ ; c) het " Zadeldak „ of " Sparendak „ ; d) het " Lessenaarsdak „ en e) het uiterst zeldzaam " Uitsteekdak „ (Steckwalm).

De " Wolfsdaken „ en " Schilddaken „ zijn, uit architectonisch oogpunt, als 't ware demonstraties van den Germaanschen geest, vooral het " Wolfsdak „ : het type van schuin afgedekte en afgeknotte vóór- en achtergevel, dat door zijn massa een imposanten indruk geeft (Cf. b.v. de Kempische woon- en bedrijfsgebouwen). Beide types blijken, gezien hun samenstelling, wel de beste om de vochtigheid af te weren en een gelijkmatige temperatuur binnen de ruimte te onderhouden. Het dak komt dan ook somtijds zeer laag bij den grond, vooral aan den " kwaën „ kant : het Noord-Westen.

Doch de onderhoudskosten van een dergelijk met riet- of stroo bedekt dak zijn hooger dan bij de overige vermelde types, door het feit dat de schildvlakken, vergeleken b. v. met het gewoon "zadeldak", op meer gecompliceerde wijze verbonden en bijgevolg er meer voorzorgen dienen te worden genomen om het stroo of riet daarop te bevestigen.

Met zekere geestdrift spreken de boeren over dergelijk dak, vooral als het nog met stroo bedekt is. Niet alleen — zoo beweren zij — biedt deze bedekking meer voordeel aan dan het pannendak, doordat het de warmte en koude isoleert, — wat door geen ander materiaal kan worden geëvenaard, — maar het "Wolfs- of Schilddak" heeft ook dit voordeel dat het meer de woning beschermt en beter bestand is tegen de krachtige slagwinden. Door deze daksamenstelling wordt de winddrukking op het vlak geminimaliseerd of gemakkelijker afgeleid, waardoor de stabiliteit van het dakgestoelte of gebinte, evenals van de loodrechte wanden, daardoor behouden blijft.

Het kleinste dakvlak of "schild" van een "Wolfsdak" noemen de buitenlieden wel eens "Windberg", "Windberm", ook wel eens "Winboom" of "Windhoorn" (Oost-Vlaanderen en West-Vl.); "Kavel" of "Tepend" in de Kempen.

Het spreekt als vanzelf, dat de stroodekker al zijn kunde besteden zal om op deze zeer blootgestelde dak-eindvlakken, het stroo op een bijzondere wijze nog steviger vast te leggen dan op de dakvlakken zelf.

Door den vorm van het dak, vooral der oude types, die we af en toe nog aantreffen, en het gebruiken van "stol" of riet op de vlakken welke uitgeven op het Noord-Westen, wordt voor een groot deel de veel besproken, legendarische orienteeringskwestie (Zonneverreering, enz.) opgelost.

Immers, de dakhelling (die minstens 40 graden moet zijn om alle inzijpeling van water door de stroolagen te voorkomen), vertoont nog een ander eigenschap dan die, wind en regen af te leiden.

Meestendeels is het dakvlak dezer oude woningen en schuren van hout getimmerd aan den "kwaën kant", lager dan het dakvlak aan den voorgevel. Dit lagerkomende dak neemt gedeeltelijk de functie over van wand. Hierdoor wordt

de oppervlakte van den achtergevel, het loodrechtstaande gedeelte, zeer gereduceerd, zoodat de wand van klei, hout en vlechtwerk samengesteld, alzoo onttrokken wordt aan de hinderende weerinvloeden met hun schadelijke gevolgen. Aan deze zijde wordt het dak wel eens met riet bekleed.

De wand, die "voorgevel" heet en op het Zuid-Oosten uitsteekt, zal integendeel hooger, dus meer ontwikkeld zijn dan dit het geval is met den "achtergevel". De onderste daklijn is eveneens hooger geplaatst. Dit is een oplossing om het zonnelicht toe te laten vrij langsdoor de ruimere vensters binnenshuis te dringen. Immers aan den voorgevel paalt de woonkamer. Dank zij de ingenieuze samenstelling van dit daktype zijn tal van samenwerkende voorzorgen ten gunste voor den bewoner opgelost: Licht en lucht komen vrij binnen de huiskamer langsdoor de ramen van den voorgevel ("zonnekant"); de achtergevel moet de binnenruimten tegen koude en slagregens beschutten, en de ver uitstekende dakvoet de wanden vrijwaren voor de overtollige vochtigheid. Eindelijk onderhoudt de stroolaag een weinig veranderlijke warmte binnenshuis. Ziedaar de beredeneerde samenstelling van een ouden dakvorm eener getimmerde woning.

Ten slotte zij er nog op gewezen, dat indien men "stol" of riet aan het dakvlak gebruikt, dat uitsteekt op het Noord-Westen, men enkel stroo aan het tegenoverliggend dak, uitgevend op het Zuid-Oosten, zal gebruiken.

Het Dekmateriaal. (De grondstof)

De eigenschappen van het riet of stroo zijn dus voor de woning, vooral voor de boerderij, van zeer groot belang, gelet op den betrekkelijk geringen prijs en de voordeelen, welke er aan verbonden zijn, tevens op het gemak van aanschaffing. Het is dan ook veel minder zwaar dan pannen, zeer verluchtend en ondoordringbaar voor water, sneeuw en wind.

Het langste en schoonste stroo, gewoonlijk roggestroo, wordt voor het dekken door den boer ingezameid en bewaard. Het roggestroo wordt om zijn gladheid en schoonheid, zijn lengte, zijn taaien en weerstandbiedenden stengelbouw, ook meer gezocht dan de overige soorten van stroo, al zijn deze minder duur.

Roggestroo, tarwestroo, riet, " stol „ (gepelde hennep) of " kemp „ (kimpstekken), en wel eens, — doch uiterst zelden — " vlasstengels „, worden voor het dakdekken aangewend.

Tarwestroo wordt gewoonlijk gebruikt voor " gedreven „ daken, en roggestroo voor niet " gedreven „, " effen „ of " liggende „ daken.

Het stroo voor het dekken moet uitgekozen zijn.

Bij het dorschen gaat men heel voorzichtig te werk. Men dorscht op " afstand „ om de " gaten „ niet te breken en om aldus de taatheid van de " sloof „ te behouden. Vooral voor de " hozing „ of " heuzing „ (dakvoet) worden gaaf gebleven stengels gewenscht.

Het " gelei „ of " geleit „ moet dus helder zijn en gezond. Het wordt goed uitgeschud vooraleer " gebundeld „ te worden. Door het uitschudden (" geschooïd „ worden) zuivert men de stengels van het soms daaraan klevende vuil, dat verrotting van het stroo zou kunnen teweegbrengen. Gewoonlijk ontdoet men het " gelei „ van de aren.

Een bos " vol „ stroo meet circa 0,90 à 1,20 m. Ieder bos (stroobos, bunsel of buinijnck) wordt " omband „ met stroo en daarna " effen gestukt „. Dit om de " gaten „ gelijk te brengen (soms worden zij gelijk gesneden). Rechtstaande of liggende worden deze bossen bewaard tot men ze voor het dekken noodig heeft. Een bos stroo weegt ongeveer 2 kgr.

HET RIET. (*Phragmites communis*) is duurzamer dan stroo. Het " dekriet „ groeit of wordt gekweekt op de lage gorzen. Ook grachten en poelen leveren riet. Men noemt de plaats van waar het riet afkomstig is, weleens " de streek van het kort „ of " de streek van het lang riet „. Ook spreekt men van Polderriet, dat zwaarder is dan de overige rietsoorten.

Dodoneus (24), de groote Vlaamsche kruidkundige, classificeert het dekriet onder de vijfde soort : tuyn-riet ende Deck-riet (*Phragmites*) dewelcke witachtigh ende dun/ van den ghemeynen man ghenoech bekent. „

" ... Deckriet ghenoecht ; te weten een dun/ witachtig (in sonderheyt als het droogh is) ende ijdel oft hol Riet/ Seer bequaem om de huysen mede te bedecken/ daer het den naem

heeft ; ende beneffens byster bequam om daer de hoven/
tuynen/ grachten/ vosten ende besaeyt landt mede af te
schutten ende te tuynen „ (bl. 953).

„ De gheslachten van Riet syn soo menigherhande/ datse
hier alle gualyck beschreven kunnen worden. Dan aengaende
het gemeyn Deckriet/ dat wordt in Vranckrijk „ Roseau
Commun aquatique „ gheheeten/ in Italien „ Cane à far
siepe „ dat is „ Calamos Phragmites „ oft „ Arundo Valla-
toria ... (Id. Bijvoegsel).

Het riet wordt behoorlijk gesneden. Dit gebeurt gewoon-
lijk half-November of begin December. Het wordt in bossen
vergaard na sorteering. Een bos riet is ongeveer 2 Meter lang
en van een meter omtrek. Het gracht- of meerriet is gewoon-
lijk slechts 1.30-1.40 m. lang.

„ Stol „ of „ Kimp „ zal het riet vervangen doordat het
minder kostelijk is. Meestendeels gebruikt men het nog om
de dakhoekuiteinden te versterken of aan de vorst, plaatsen
die het meest onderhevig zijn aan sleet.

Verder gebruikt de stroodekker, om het riet of stroo aan
de deklatten te bevestigen, „ bandroeden „ (bindroeden) en
wijmen (eiken- of elzenbindroeden. „ Bandroeden „ gez. in
Oost- en West-Vl. ; „ dekgeer „ in de Kempen). Roestvrije
ijzerdraad vervangt wel eens de wijmen. Aan deze laatste
wordt gewoonlijk de voorkeur gegeven.

Het Stroodekkerssalaam. (fig. 1)

Het stroodekkersgereedschap bestaat uit de volgende
gereedschappen :

a) twee „ paarden „ of „ stoelen „ ; b) twee „ priemen „ ;
c) een „ knijpijzer „ ; d) een „ klopplankje „ of „ drijfplankje „ ;
e) een „ bijl-hamer „ ; f) een of twee „ scheermessen „,
verder twee „ heuzinghaken „ of „ boomhakken „, en gewoonlijk
lederen knielappen, gebruikt om de broek te vrijwaren (25).

A) DE „ DEKPAARDEN „, (Gez. „ dekleeren „, „ dek-
paarden „ (Oost- en West-Vl.), „ dekstoelen „ (Kempen).
Kortweg : „ peerd „ of „ stoel „, genaamd (fig. 1, a, b en c).

Het „ paard „, is een soort van houten, kleine ladder,
voorzien van één, of, zelden, twee treden, waarop de dekker

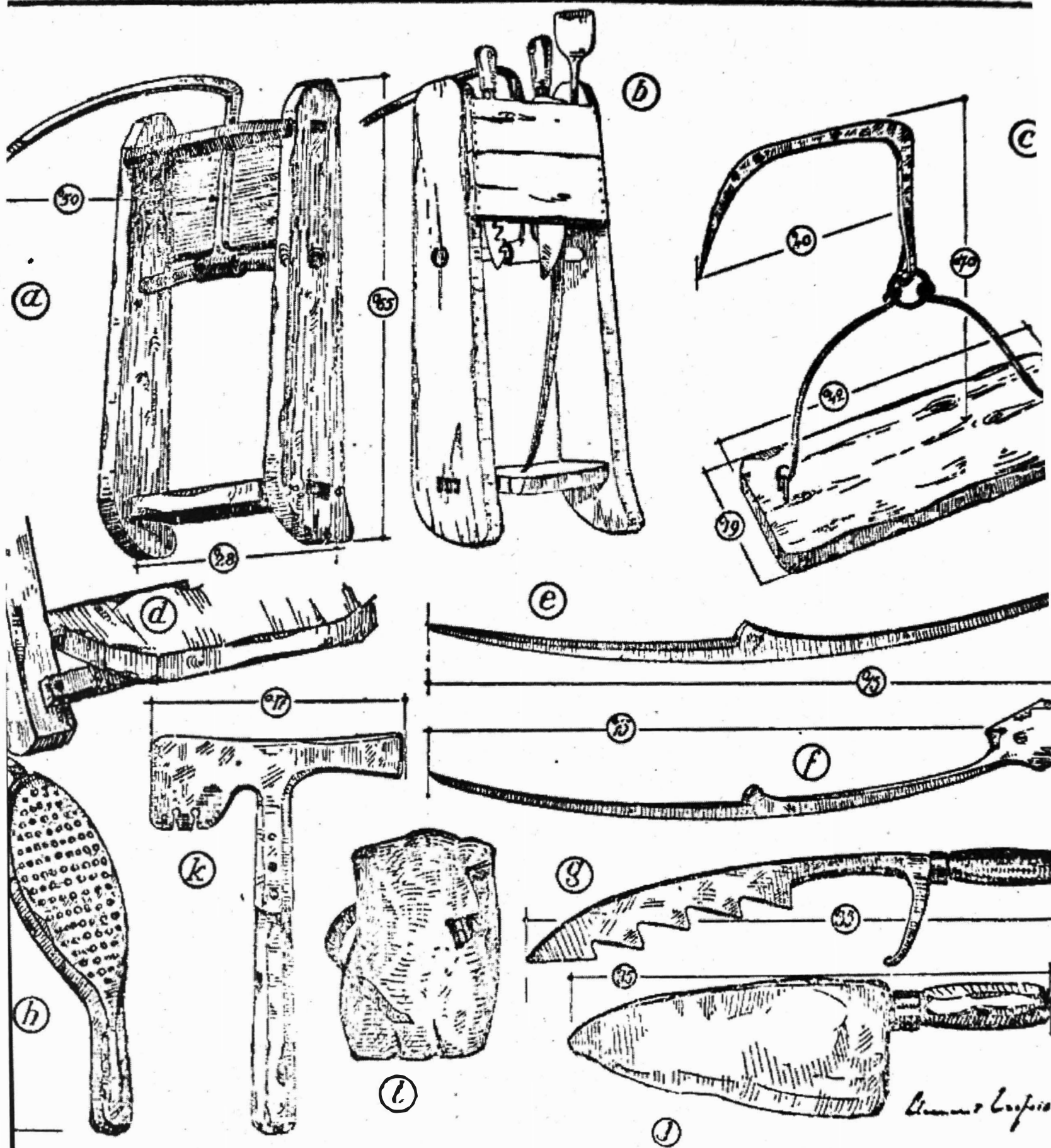

FIG. 1. — Stroodekkersaatsen. a) "Stoel" of "paard"; b) id. Voorzijde, met gereefkastje; c) "stoel" of "paard" (2de type); d) fragment van een "paard" met draaibare trede; e) "haakpriem"; f) "schuppriem"; g) "knijprijzer"; h) "klopplank"; i) "knieloder"; j) "schoermes"; k) "hamer-bijl".

gedurende het werk zit of staat. Samengesteld uit twee zijstukken, hoog circa 65 cm., op afstand van circa 38 cm., vertikaal geplaatst, verbonden van boven door een soort plankje, dat het gerief- of alaamkastje uitmaakt; van onder door een vast treedplankje, dat ook wel kan omgeslagen worden. (Fig. 1 d). (26).

Te midden, onderaan het alaamkastje, zit een soort "boom", van hout, waaraan de "hosing", haak is gehecht, deze is van gesmeed ijzer. Deze puntige haak wordt door de laag stroo gestoken en over de deklaf gelegd. Hierdoor wordt de dekladder bevestigd op de dakhelling.

Van dezelfde soort zijn de "paarden", van twee haken voorzien. Voor het overige vertoonen zij dezelfde samenstelling of hetzelfde uitzicht als de "paarden", hooger vermeld.

Weinig praktisch zijn de "dekpaarden", samengesteld uit een houten treedplankje (19 cm. bij 42 cm.) waaraan twee ijzeren stangetjes, ieder 35 cm., vastgeringd zijn (Fig. 1, c). Aan de bovenuiteinden worden beide stangetjes door een ring samengehouden, waarin het oog van den haak eveneens gevat is. Bij dit soort "paard", kan de dekker zijn gereedschap niet bergen. Deze "paarden", zijn dan ook minder praktisch; ook leveren zij meer gevaar op.

De "paarden", brengt gewoonlijk de stroodekker over den schouder "gehaakt", naar het werk (Cf. Stroodekkers-type, reproductie). Zoo gaat hij soms uren ver.

DE "PRIEMEN", (27) (Gez. "steekpriem", "naald", (Zuid-Oost-Vl.) "dekhaak", (West-Vl.) "dekpriem", ... Alhoewel hier twee verschillende tuigen worden bedoeld noemt men ze doorgans "priemen",. Het zijn twee, licht gebogen tuigen van gesmeed ijzer, van gelijke lengte (circa 75 cm.) en in het midden voorzien van een "knoop",.

Wij onderscheiden dus: a) de "HAAKPRIEM", gez. "vanghaak", (Oost-Vl. "hengelhaak", Zuid-Westel. Oost-Vl.), waarvan het eene uiteinde van een haakje voorzien is; het andere uiteinde eindigt op een punt (fig. 1, c).

b) de "SCHUPPRIEM", aldus genaamd naar den vorm van het schupje (spadevormig gedeelte) welke zich aan het eene uiteinde bevindt; het andere uiteinde eindigt eveneens op een punt. (fig. 1, f).

Met het puntige gedeelte maakt de stroodekker het "gat,, klaar, waardoor de wijk wordt gestoken om de lagen stroo aan de deklatten te binden. Met den "haakprijem,, haalt hij de wijk terug naar buiten (zoeken naar de wijk of er naar "hengelen,,, vandaar ook "hengelhaak,,).

Met de "schupprijem,, worden de uitstekende wijkuiteindjes evenals de reepjes stroo van de "knoopen,, tusschen de bandroeden geduwd en aldus vastgezet. (Cf. Techniek van het dekken) (fig. 1, d).

Beide priemen worden dan tergelijktijd gebruikt om de gangen stroo op zeer krachtige wijze tegen de deklatt aan te drukken, en alzoo den "knoop,, te kunnen leggen, welke deklatt, stroo en bandroede moet omsluiten.

HET "KNIJPIJZER,, (gez. "Vangijzer,, (Zuid-Oost-Vl.) of "schakelijzer,,, "schakel,, (in de Kempen), "deksikkel,, ("deksigel,,, in het Oosten van Gent). (fig. 1, g). Zaagvormig ijzeren tuig, gewoonlijk met houten becht, voorzien van 4 of 5 tanden. De rug van het ijzeren tuig is meestal licht gebogen; de tanden staan naar onder gekeerd.

Vooraan het becht bevindt zich de "stuwhaak,, of "vanghaak,,, gedeeltelijk bestemd om de bandroede ermede te "vangen,, of voorloopig vast te leggen. Naargelang van de dikte van de laag stroo zal een der tanden van het tuig, door de laag heen, zich vastzetten achter de deklatt, terwijl de horizontaalliggende bandroede onder den "vanghaak,, vast gekneld blijft en weerhouden wordt weg te glijden.

Hierdoor krijgt de stroodekker de handen vrij om de "knoopen,, te leggen. Het "knijpijzer,, kan ook wel eens vervangen worden door een "zetje,,, Dit is een houten, takvormig gesneden sprietje, waarvan het ene uiteinde of takje langer is dan het andere, doch ongeveer den vorm heeft van een omgekeerde Y. Het langste takje zet zich in de stroo laag vast en wel zoodanig dat het tweebeenig tuigje de bandroede omvat. De stroodekker gebruikt twee, drie, soms meer dergelijke tuigen, die achtereen op korten afstand van elkaar worden geplaatst en de bandroede horizontaal op de gladde helling houden.

HET "DEKPLANKJE,,, (Gez. "heuzingberd,, (Oost-

Vl. & Brab.), "plakker" (Zuid-Oost-Vl.); "klopper", "dekspaan", "klopplank", "dekklopper" (West-Oost-Vl.), "drijfplank" (Kempen), (fig. 1, h).

Dit tuig bestaat uit een plankje met hecht, vierkant of ovaalrond, groot circa 25 bij 35 cm., met tal van kleine ronde dieptjes, inhammetjes, (Vlaanderen), of "wafelvormig", gesneden vierkantjes (Kempen), die over het plankje zijn verdeeld. Ook vinden wij het "dekplankje", wel eens, waarvan de inhammetjes afwezig zijn.

Dit plankje dient om het stroo van den "dakvoet" of "heuzing", "gelijk te kloppen" of "op te drijven". Doordat de stroostengels met de "gaten" naar buiten zijn gekeerd is het van belang deze voorzichtig met het dekplankje gelijk te drijven om het openbreken der "gaten" te voorkomen. De inhammetjes aan het plankje helpen het breken zooveel mogelijk verhoeden.

De "SCHEERMESSEN" (Gez. "snijmessen", kortweg "messen") (fig. 1, j). Een of twee messen, met breede klingen, gebruikt men voor het doorhalen van de dekgaarden of bindroeden, het snijden van de wijmen, enz. Het ander mes dient dan gewoonlijk om de uitstekende stengels van de buitenlaag weg te scheren en alzoo het dakvlak te "zuiveren", d. i. glad of "effen" maken.

De "HAMER-BIJL" (gez. "dekhamer", "hamer"), (fig. 1, k). Ijzeren tuig, samengesteld uit een hamer en eene bijl. Het dient om de deklatten vast te spijkeren en de oude los te klieven. Een tweetal "inhammetjes" in het bijllemmet aangebracht dienen om de spijkers daarmee uit te halen.

ANDERE BENOODIGDHEDEN. De stroodekker gebruikt nog de "heuzinghaken" (Oost.-Vl.) of "boomhaken" (Kempen). Dit zijn twee haakvormige tuigen van gesmeed ijzer, op het eene uiteinde eindigend in een punt, welke door de laag stroo over de deklatten vastgezet wordt, het andere uiteinde op een halfrond gedeelte, waarin de plank of "boom" gelegd wordt, waarop de dekker staat, wanneer het "dekpaard" moet verplaatst worden.

Verder worden knielappen van leder gebruikt om de broek te beschutten (fig. 1, i). Slechts eenmaal vernamen wij het aanwenden van een "houten been". Daarin stak de

stroodekker het linkerbeen om het aan de voorzijde te vrijwaren, en bond het tuig met riempjes daaraan vast. Op dit houten been sneed de dekker het riet of stroo in " lengte .. of kapte er de wijmen op door (te Balegem).

De Techniek van het Dekken.

Gissenor is ietwat overdreven als hij zegt : " Cet art est désormais perdu dans nos pays, et nous serions bien surpris s'il existait encore un bon couvreur en chaume parmi nos provinces .. (" Le chaume de nos vieux toits ..). (9).

Wij staan er gaarne voor in, dat de Oostvlaamsche en Kempische stroodekkers nog wel de kunst van het " dakdekken .. verstaan en in eere houden. Zeker bestaan er selfmade-stroodekkers, dit zijn de boeren die bij gelegenheid zelf eens stroodekker spelen. Doch dit wordt al gauw opgemerkt.

Er zijn verschillende wijzen van " dekken .. met riet of stroo. In de wijze waarop het " gelei .. is gelegd, zal men met een " gedreven .., een " gelegd .. of een " gebundeld .. dak hebben te doen. Bij een " gedreven .. dak liggen de stengels met de " gaten .. naar beneden. Zij vormen het buitenvlak. Het is de sterkste bedekking doch is wat duurder dan het plaatsen van een " effen ..- of " liggende .. of een " gebundelde .. dak, waar het gelei met de " gaten .. naar boven ligt. De aren vormen de buitenlaag. Hierdoor is de laag ietwat dunner dan bij een " gedreven .. dak.

Een goed " gedreven .. dak doet circa 40-45 jaar dienst.

Naargelang de materialen zijn, waarmede is " gedekt .. geworden, zegt men : " stroodak .., " rietendak .., " stollendak .. of " vlasdak .. Riet of " stol .. wordt eveneens met de " sloof .. naar beneden gelegd.

Daken met een kleilaag tusschen twee lagen stroo, komen in Vlaanderen zelden voor. Enkele voorbeelden daarvan mochten wij nog in Zuid-Oost-Vl. aantreffen. Op een dunne " spreilaag .. van stroo legde men eene laag klei, met kaf verwerkt. Vervolgens werd deze kleilaag door stroolagen van buiten " afgedekt .. Soms dekte men de binnenzolde-ring met klei af. Deze techniek is van zeer oud gebruik. Ook

de daken van stadswoningen werden eertijds met klei en stroo afgedekt. Op het platteland, vooral voor stal en schuur, blijkt deze kleilaag hinderend te zijn en is bijgevolg weinig gebruikt geworden.

* * *

Als er "gedekt" wordt, worden eerst de bossen stroo door den dekker eventjes nagezien en gekeurd. Vervolgens brengt hij ze op eene plaats, het dichtst bij het gebouw gelegen, waarvan men het dak zal herstellen of vernieuwen. Hierin wordt de dekker door zijn "knapen" geholpen, evenals in het wegnemen van het onbruikbaar geworden dakstroo.

Naargelang men de bossen noodig heeft worden zij naar boven gehaald en op de deklatten van het gereedgemaakte dak gelegd. Soms begint de dekker met het plaatsen van de "spreilaag" of voorloopige laag. Dit is een dunne laag stroo welke met veel zorg boven de deklatten en met wijmen bevestigd wordt. Zij is ongeveer 5 cm. dik.

Het "dekken" begint vanaf de onderste daklijn, of laagsgewijze. Men werkt in deeltjes, gewoonlijk van rechts naar links, soms wel eens omgekeerd. Eens de bossen stroo of riet losgemaakt, worden zij opengespreid en men begint den "eersten gang". Met "gang" wordt bedoeld: het stroo volgens zijn lengte in horizontale wijze, en in gelijkmatige dikke laag verdeeld, waarna de stengels aan de "gaten" worden opgedreven (opdrijven) zoodanig dat zij met de helling van het dak een evenwijdige lijn (buitenvlaklijn) vormen. Een "gang" is zoo lang als het dak. Deze eerste "gang" wordt met de meeste zorg afgewerkt. Hij wordt van onder nog door twee à drie deklatten ondersteund, "heuzing" genoemd. De "heuzing" wordt door de "heuzingsteerten" geschraagd, en deze worden op hun beurt vastgemaakt aan de zolder- of "kinderbalken".

Eens het stroo dus met de handen gelijkmatig verdeeld, en "opgedreven" of "opgeschoven", gebruikt de dekker het "dekplankje" om de stengels vast ineen te drijven. Dan wordt de laag of "gang" op de deklatten vastgezet. Hiervoor neemt de dekker een niet gekloofde bindroede, welke hij dwars over het stroo legt en wel juist boven eene deklat. Deze bindroede wordt dan voorloopig met het "knijpijzer"

op die plaats bevestigd. Vervolgens neemt de dekker wijmen, maakt deze buigzaam door ze te wringen of te "kroken", totdat zij voor het "knoopen", bruikbaar zijn.

Alsdan maakt hij met een priem een gat in de laag stroo, vlak boven en naast de deklat. Door deze opening steekt hij een gedeelte der wijm. Dit gedeelte wordt door een tweede gemaakte opening, juist onder de deklat, "gehengeld" met

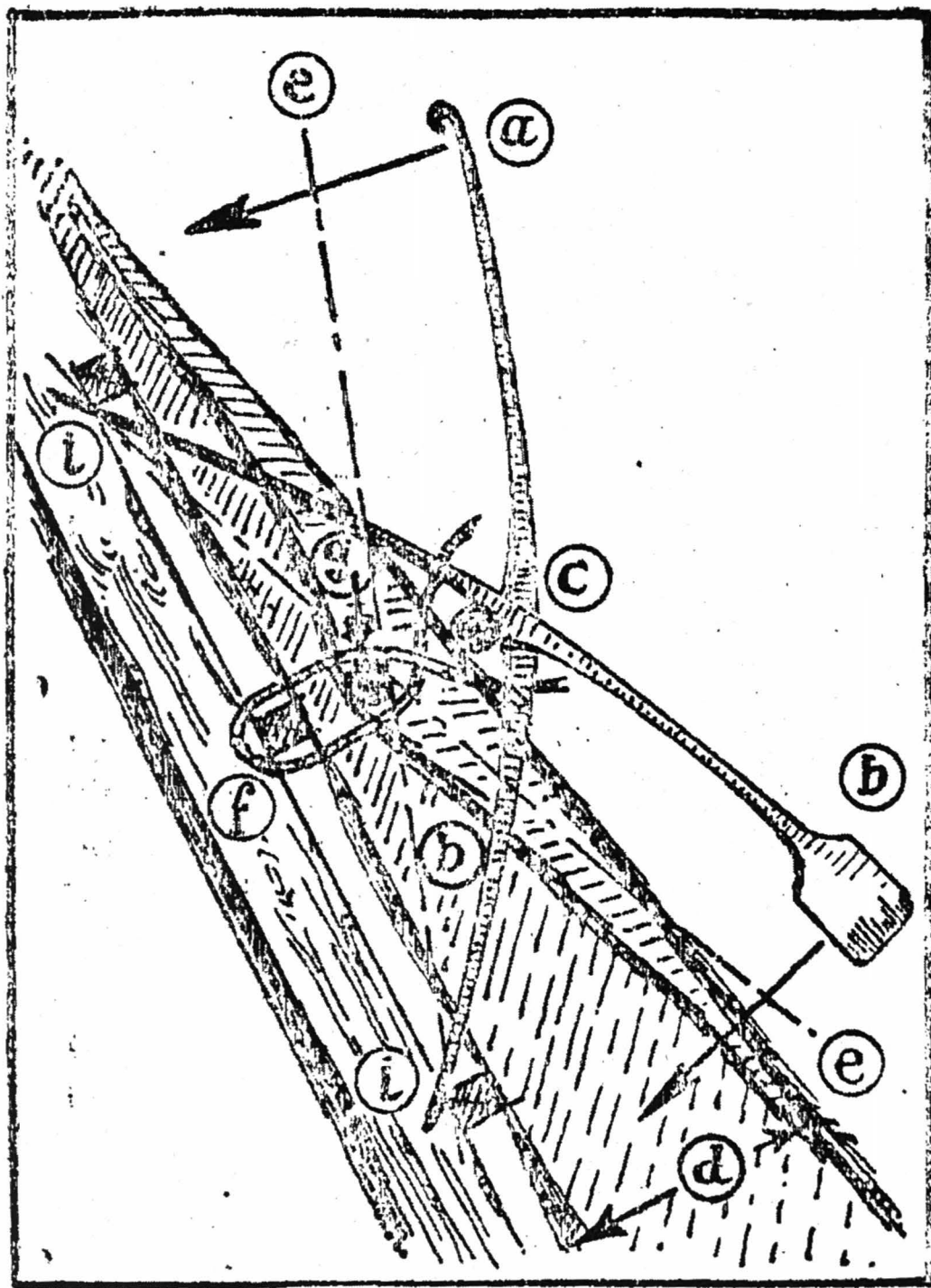

FIG. 2. — Schema-doorsnede van een "gang", voor- en na het "knoopen", van de wijmen. a) "haakpriem"; b) "schuppriem". Beide priemen zijn hier tot een schaarvormig tuit gevormd; c) Kruispunt. De priemknoopen drukken op de bandroede; d) dikte van de stroolaag vóór het aandrukken; e) lijnrichting waarnaar de "priemen" bij het aandrukken geduwd worden; f) deklat waaromheen de wijmen ligt, welke het stroo en de bandroede omsluiten zal; g) plaats waar de bandroede geknoopt wordt; h) de laag na deze bewerking; i) de deklaten waarachter de priemuiteinden zich bij het aandrukken vastzetten.

den "haakpriem", en terug te voorschijn gehaald. Als nu beide wijmuiteinden naar elkaar zijn toegetrokken, neemt de dekker de priemen. Deze worden ter gelijktijd door de stroolaag gedreven, totdat ieder met de punt achter een deklat terecht komt, vervolgens in schaarvormige wijze of kruiselings naast elkaar geplaatst, zoodanig dat de "knoopen" van de priemen op de bindroede rusten en deze omknellen. (fig. 2).

Drukt de dekker op de bovenste uiteinden van de priemen, dan ontstaat hierdoor een soort van drukuig, dat de bindroede en de laag stroo krachtig naar de deklat aanduwt. Dit aandrukken gebeurt enkel met de linkerelleboog (op de "schuppriem") en met den rechterarm (op den "haakpriem").

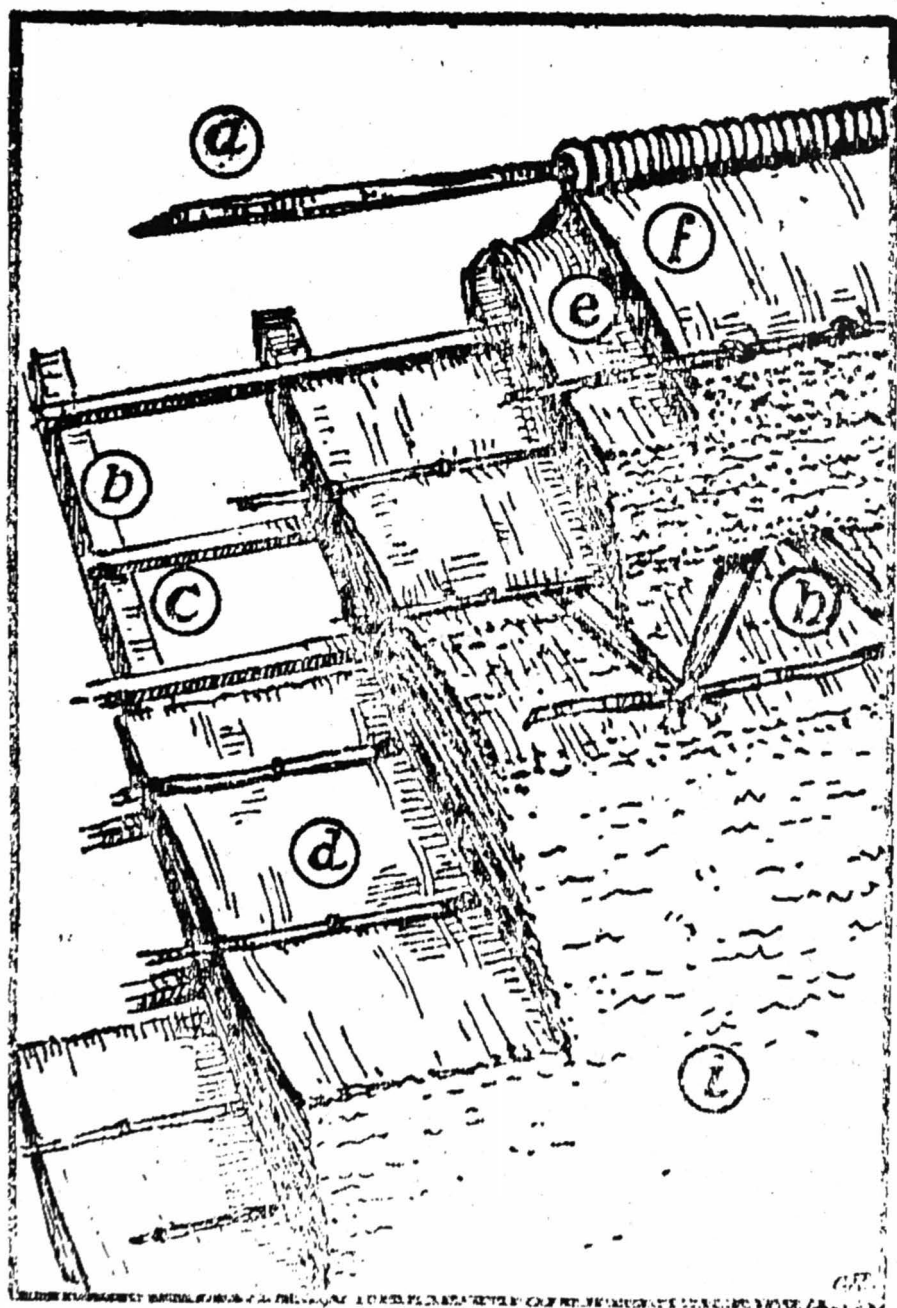

FIG. 3. — Type van « gedreven » dak. a) "gewrongen vorst" met lat; b) dakspan of "dekbalk"; c) deklat; d) "gang" of laag door bandroede bevestigd; e) "gevouwen gang"; f) noklaag gevormd door de uiteinden van de "gewrongen vorst"; g) buiten vlak, door de verschillende "opgaande" lagen gevormd.

Hierdoor heeft de stroodekker de handen vrij en kan hij bijgevolg de losse wijmuiteinden stevig samenknopen. Worden de priemen losgelaten en uit de stroolaag teruggetrokken, dan snoert het veerende stroo als van zelfs den wijmknoop nog steviger vast.

Deze bewerking wordt ongeveer ieder 30 cm. herhaald. Telkens wordt het "knijpijzer" een weinig vooruit geschoven.

Als de eerste laag klaar ligt begint men de tweede, de derde, enz. (fig. 3). Deze lagen schuiven telkens den afstand van twee, soms eene deklat, naar boven toe, dit naargelang men "kort" stroo (gesneden) of "vol" stroo zal gebruiken. Men brengt er zooveel lagen op, totdat een dikte van circa 30 à 35 cm. is verkregen, waardoor alle stengeluiteinden, hetzij met de "gaten" hetzij met de "aren" in een effen vlak komen. Door deze bewerking worden de bindroeden en de wijmen, door deze opschuivende lagen, afgedekt en blijven daardoor onzichtbaar. Dit vastzetten van de "gangen" noemt men ook "onzichtbaar verbinden".

Een ander wijze van dekken bestaat in het naast elkaar aanbrengen van bossen stroo, van gelijke lengte en dikte. Deze bossen worden, telkens per paar, op de deklatten gelegd, de "gaten" naar boven gekeerd, en onderling aan elkaar vastgestrengeld, dit door middel van sterke wijmen ("harts en osier" Walenland). De gangen schuiven telkens het derde van de lengte der bossen hooger op, zoodat iedere "gang" met de daarboven liggende gang, voor $\frac{2}{3}$ ingesloten is en slechts voor $\frac{1}{3}$ zichtbaar (fig. 4).

Het buiten vlak wordt dan ook met het scheermes effen gemaakt. Bij deze dektechniek zijn "knijpijzer" en "klopplank" overbodig. Evenmin worden de "priemen" als drukboom gebruikt.

Liggen nu al de "gangen" klaar van een "gedreven" "effen" of "gebundeld" dak, dan worden toebereidsels genomen om den bovensten "gang" of "nokgang" of vorst, te plaatsen, welke de dakvlakken, over de nok heen, aan elkaar moet verbinden.

Voor het plaatsen van den nokgang gebruikt de stroodekker "vol" stroo, stroo van volle lengte (1.10-1.20m.). Deze "gangen" blijven "zichtbaar" verbonden. Daarvoor neemt

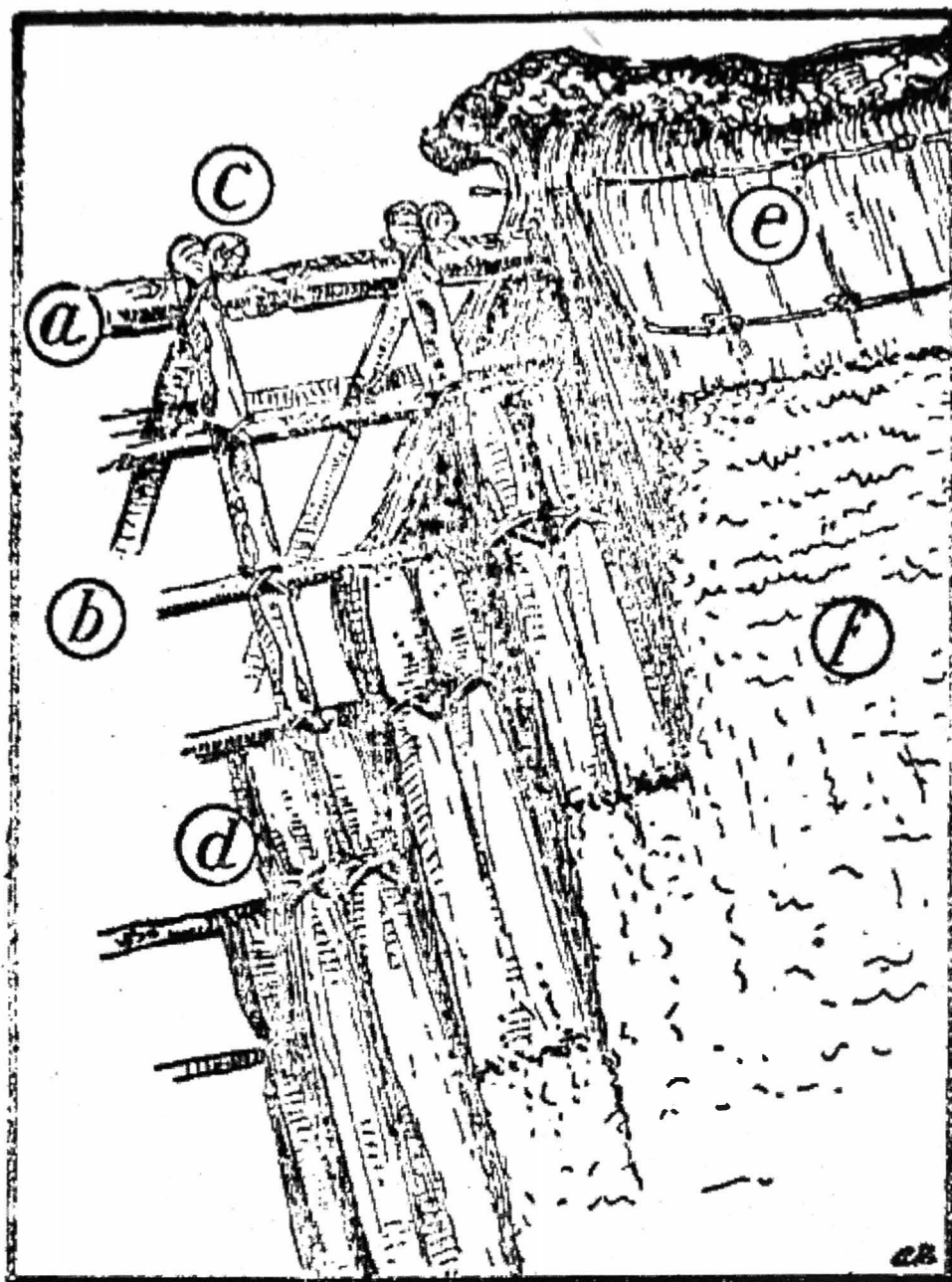

FIG. 4 — Type van < gebundeld > dak. a) Nokbalk (ongeschaafd hout); b) dakpant; c) deklat; d) "gebundelde" laag; e) "gebonden" vorst; f) buitenvlak.

men doorgeloopte bindroeden, — waarvan men het half rond gedeelte naar buiten keert —, eveneens met sterke wijmen bevestigd.

Op dezen "gang" treffen wij wel eens eigenaardige vormen, een soort van symmetrische versiering, welke het schilderachtig uitzicht van het stroodak zeer verhoogen.

Dit soort versiering bevindt zich gewoonlijk boven of onderaan de "afgeschuinde" noklaaguiteinden, tusschen de "zichtbaar" gebleven bindroeden. Soms is dit afgeschuind gedeelte in volle lengte, in golvingen gesneden of "krullewieten" (Meetsjesland), (fig. 11).

Van andere vormen zijn de "wafelkens", "t koekenaas", of de "Nieuwjaarkens", (Oost.-Vl. verschill. plaatsen), welke ook "strekken", (strikken) worden genoemd. Het zijn halve of volle ruitvormig "verwerkte", reepjes stroo, ter versterking van den "gang", waarop zij aangebracht zijn (fig. 11). Deze "wafelkens", zien wij gewoonlijk het meest aan den voorgevelkant der woning.

Deze "parade", (door het buitenvolk aldus genoemd) bekomt de stroodekker door op gelijken afstand van elkaar (60 cm.) greepjes stroo uit den "gang", los te maken of beter uit te halen en deze telkens per paar te zamen, van onder, puntvormig naar elkaar toe te halen en aan de daar dichtst bijliggende bindroede vast te "strekken",. Deze "strekken", hebben nog een andere functie, namelijk het beschermen van de wijm, waarmede de bindroede vastligt. De "strek", komt zich omheen deze wijm plaatsen, waardoor deze tegen te vroegtijdig rotten beschermd wordt.

Worden geen "ruitjes", aangewend, dan zal men algelijk de wijmen enkel met een "wringje", stroo omwinden. Men legt eenvoudig een kort reepje stroo omheen de "zichtbare", bindroede, en op de plaats waar zich de wijmknoop bevindt (fig. 9 d). Dit kort reepje stroo of "steertje", wordt door middel van de "schuppriem", en wel met het "schupje", zelf achter de bindroede geduwd, zoodat het daaromheen spiraalvormig gerold ligt.

DE VORSTEN. (gez. algem. "stroo- of rietvorschen", "vuste",).

Wij onderscheiden : a) de "gewrongen", vorst ; b) de "staande", of "liggende", vorst ; c) de "gevouwen", vorst ; d) de "gebonden", vorst ; e) de "zoden-vorst", ; f) de "gesteken", vorst of vorst van gebakken aarde op stroolagen geplaatst (vorstpannen).

De vorst is het voornaamste gedeelte van het stroodak. Daarvan hangt het lang goed bewaren van het dak af. Hier eens te meer zal men de kunst van het stroodekkersbedrijf leeren waardeeren.

a) DE "VOUWGANG", (gez.: "gevouwen-", "liggang", of "overgeslagen-", of "overgelegde", vorst, "kruik-", of "kroklaag", "vouwgang",), (fig. 5). "Vol", stroo, in gelijke

dikte verdeeld en uitgespreid, wordt in het midden over de nok gelegd. De beide uiteinden van het stroo worden naar de hoogstliggende "gangen,, geplooid. Gewoonlijk legt men eerst heteene uiteinde van dezen nokgang vast aan het dakvlak van den achtergevel. Een of twee, soms drie bindroeden worden dwars over het stroo gelegd, die het zullen vastleggen, hetzij door " strekken ,, hetzij door gewone " knopen ,, Vervolgens legt de stroodekker het andere gedeelte van deze vorstlaag, op éézelfde wijze, vast. De onder de laagste bindroede uitatekende stengels worden met het scheermes schuin en gelijk afgeschoren, ofwel in " krullewieten versneden ,, (fig. 5 en fig. 11).

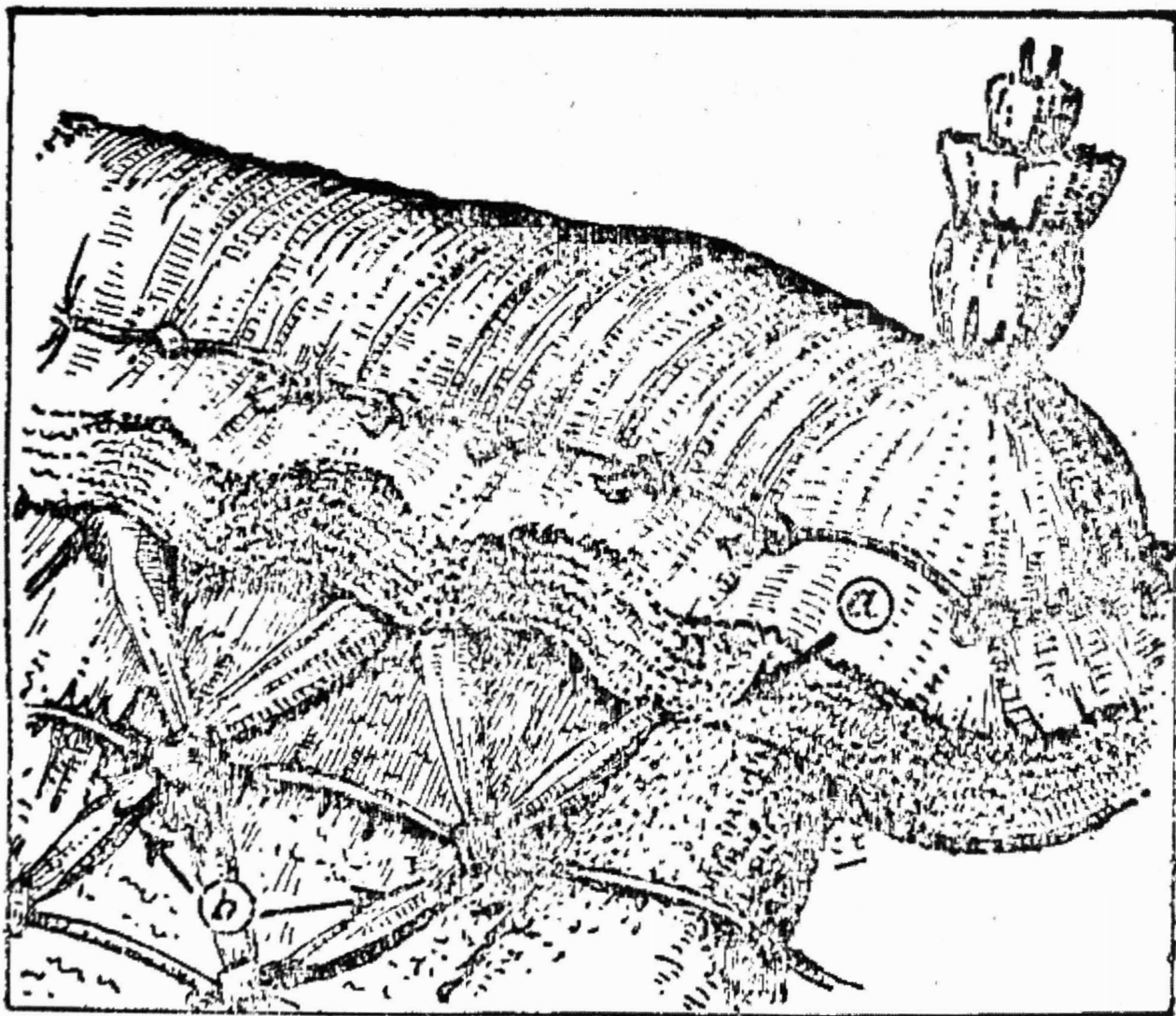

FIG. 5 — Type van « gevouwen » vorst. a) Schuingechoreu uiteinde (in « krullewieten versneden »); b) de z. g. « strekken ».

"INGESTRINGDE VOUWGANG,, (fig. 6) (gez. waaiervormig gelegde vorst, met " een knoop ,, (Oost-VI.). Eene laag stroo wordt boven een voorloopig vastgemaakte noklaag bevestigd, Deze laag wordt eerst aan de achterzijde van het

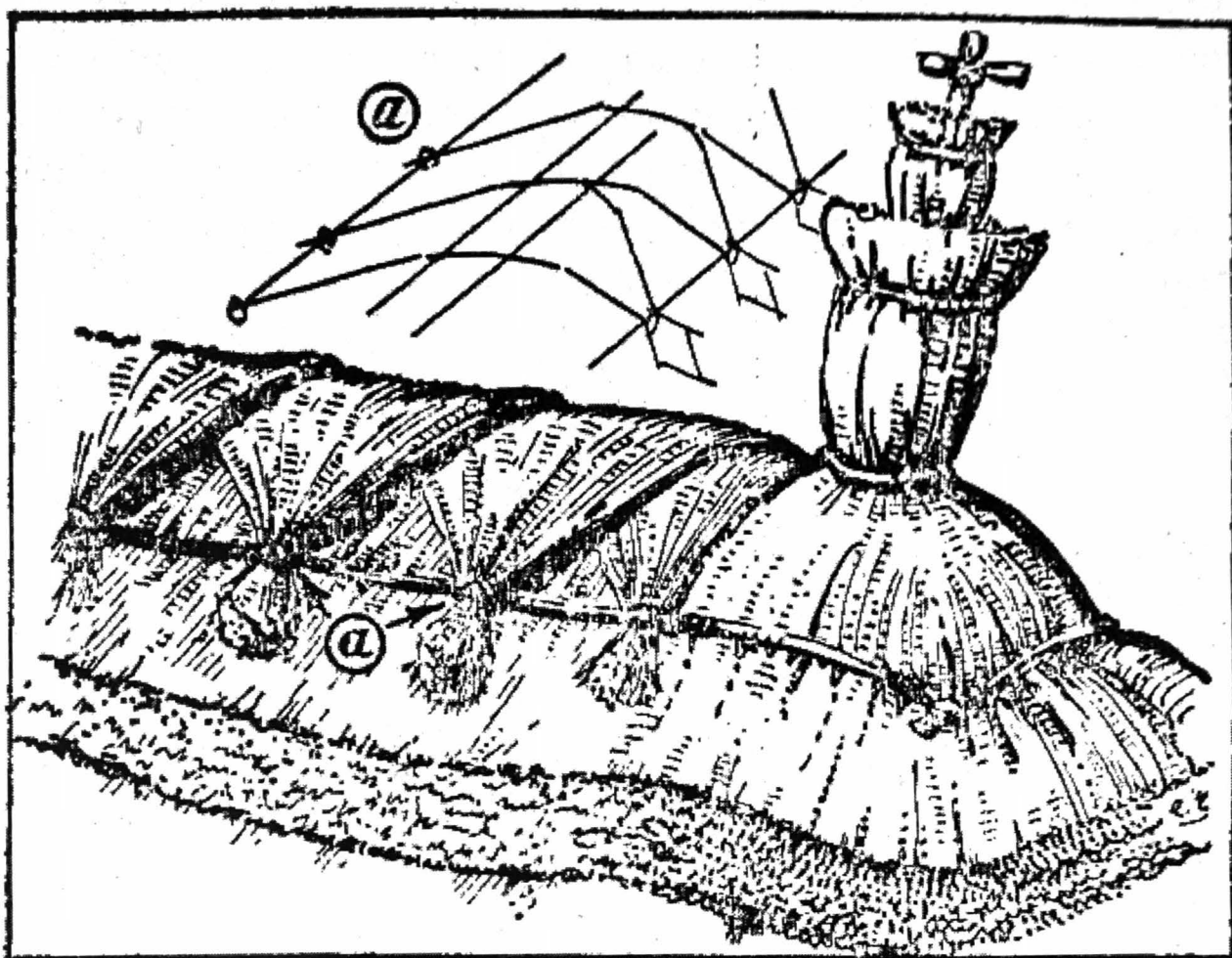

FIG. 6 — Type van « ingestringde » vorst. a) Schema en b) de ~~aanvullende~~ uitgebreide uitbreiden met knoop van de waaivormig vlakjes.

dakvlak vastgemaakt, zooals bij den "vouwgang". Vervolgens haalt de stroodekker het stroo over de nok, naar voren en verdeelt het alsdan in "greepjes". Het uiteinde van ieder "greepje" wordt onder de bindroede geduwd, "gestrekt", of "geknoopt", ofwel met wijmen daaraan bevestigd. Alzoo ontstaat een waaivormig vlakje, breed van boven, op de nok, en versmallend naarmate het vlakje langer wordt. De "knoopen", of "strekken", liggen zoowat 53 cm. van elkaar af. De onder de bandroede stekende "steertjes" van het waaivormig vlakje worden schuin en gelijk gesneden. Deze werkwijze wordt herhaald over de gansche daklengte. Zorg wordt gedragen dat ieder van deze uitgebreide vlakjes aan elkaar verbonden zijn, d. i. dat de linkerzijde van het breedste gedeelte, aan de nok, onder de rechterzijde van het daarnaast liggend vlakje vast zit. Dit noemt de stroodekker "instringen". (komt ook in de Kempen voor). Deze vorstlaag is het gemakkelijkst om te herstellen. Tevens biedt zij een zeer schilderachtig uitzicht.

b) De " ZODEN-VORST " („ steekzoden „, " vorstrussen „ (Kempen), " russen „). De zoden-vorst vinden wij veelal in de Kempen. In Oost- en in West-Vlaanderen zeer zelden. Ook komt zij voor in Brabant.

Het zijn vierkant gesneden heidekruidzoden of " russen „, 30 bij 90 cm. (deze maat is zeer verschillend) en van gelijke dikte (ca 5 cm.). Deze plakzoden worden naast elkaar of voor een gedeelte langs eene zijde over elkaar, boven een " gevouwen „ of " korte staande „ vorst gelegd, en daarop vastgehecht door middel van houten " pennen „ of " pinnen „ (zodenpin), welke door de zode worden geduwd en in de stroolaag vastzitten (fig. 7). Deze " pennen „ beletten de zoden weg te glijden, hetzij door den wind of door den regen. Zij kunnen zonder hulp van den stroodekker worden hersteld. Gewoonlijk gebeurt dit in het najaar om deze vorst gedurende den Winter beter tegen het inzijpelen van smeltende sneeuw te vrijwaren. Op deze plaats treft men gewoonlijk het betekenisvol kruisje aan (Kempen).

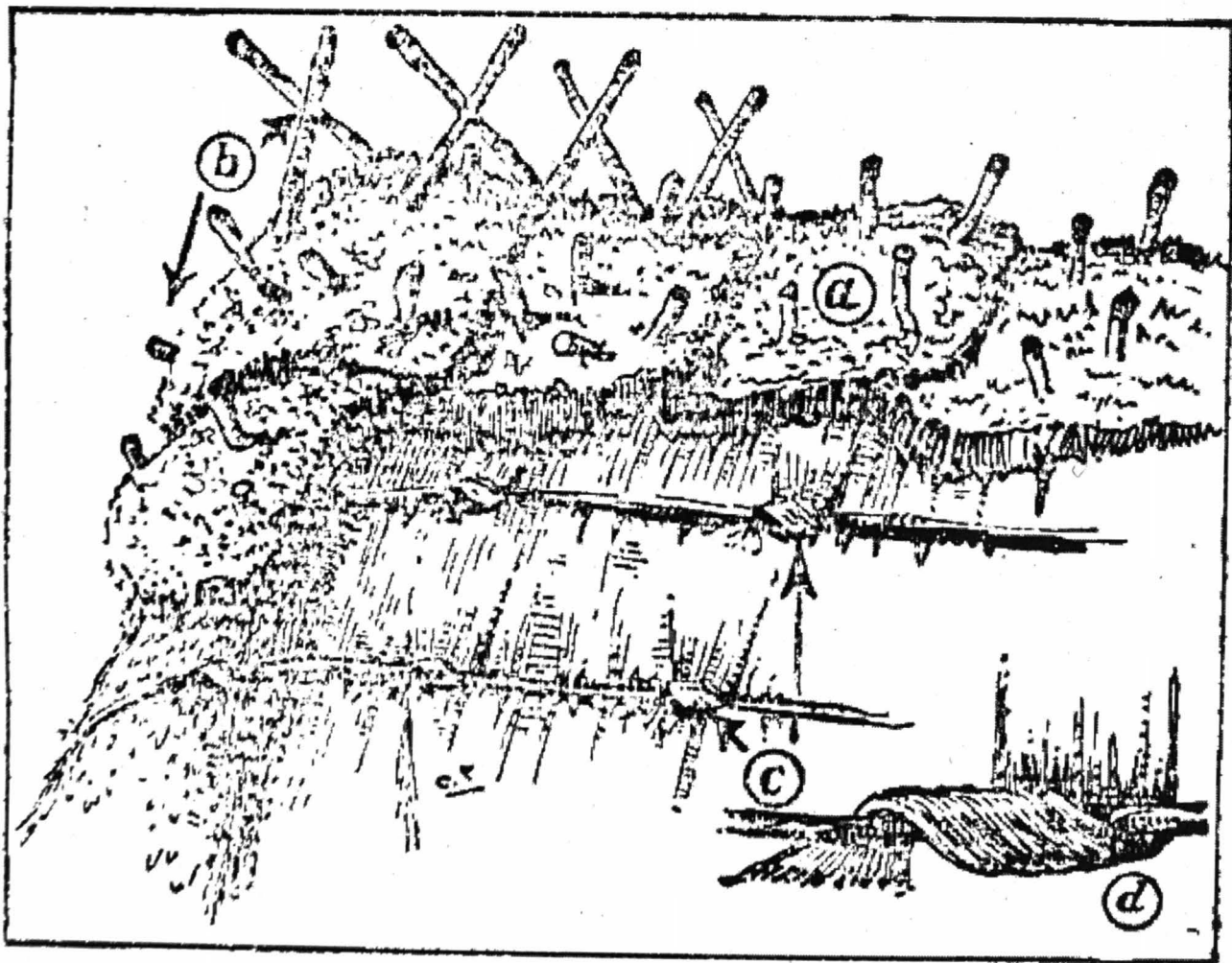

FIG. 7 — Type van zoden-vorst, a) « plakzoden » ; b) de « pennen » ; c) « knoepen » boven de wilm ; d) type van « wrongje ».

Aan het "topend .. liggen de "russen .. tot ver over het dakvlak, waar zij ook het hoekstroo bijeenhouden. Zoden worden ook wel eens geplaatst op "gebonden .. vorsten (fig. 10).

Het kruid woekert dikwijls over de dakvlakken en bezorgt aan het stroo een mosachte patina.

c) De "STAANDE VORST ... (gez. "toezetlaag .. of "gang .. (Meetjesland), "platte- .. of "steekvorst .. (Zuid-Oost-Vl.) Dit type komt in Oost-Vlaanderen zoowat overal voor. (Op menige reproductie van woningen in Polen, Oostenrijk, Duitschland en Engeland konden wij het algauw herkennen) (fig. 8).

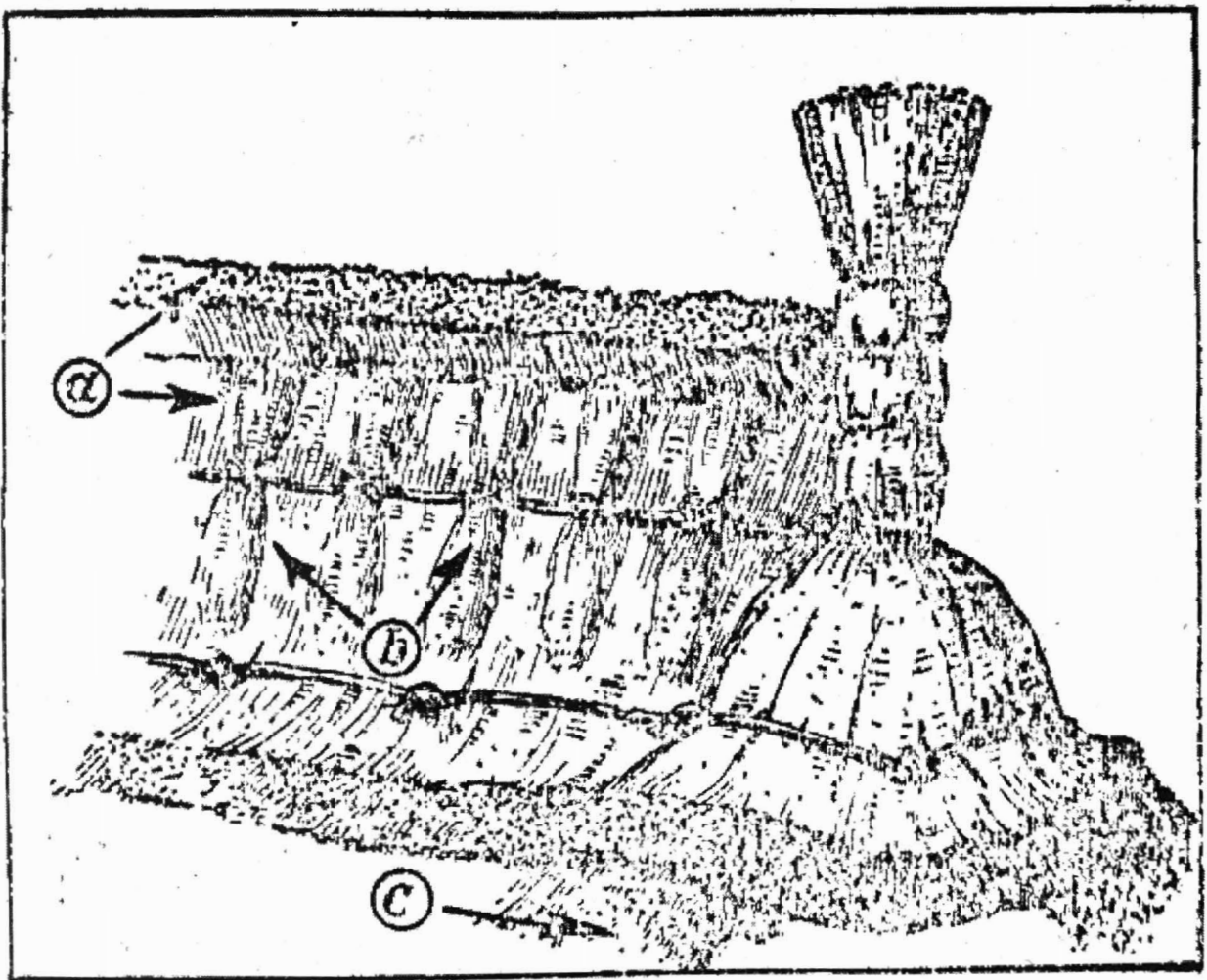

FIG. 8 — Type van « staande » vorst. a) de tegen elkaar aanleunende bovelagen ; b) versterkende « bundels » ; c) versterkt hoekuiteinde.

Deze vorst is samengesteld uit twee "gangen ... De "gang ... die uitgeeft op het Noord-Westen, steekt een dertigtal cm. over de nok uit en beheerscht het uiteinde van den "gang .. van het ander dakvlak. Deze overstekende laag beschermt bijgevolg de daaraan palende laaguiteinde. Het stroo wordt gewoonlijk met de "gaten .. naar boven gekeerd, dit om meer stevigheid te bezorgen en het plooiën ervan te beletten.

Ook wel eens wordt de meest aan weergesteltenis blootgestelde laag, — soms ook beide lagen, — versterkt door bundels riet, op korten afstand van elkander geplaatst (45 à 50 cm.) en met sterke wijmen bevestigd (in het Meetjesland b. v.)

Dergelijke voorbeelden vinden wij ook in het buitenland terug (Cf. Bohmann).

d) DE " GEWRONGEN VORST.. (Gez. " gedraaide-, geklopte- of opgeklopte vorst .. (algem.), " rol ..

Dit type is het duurzaamste en technisch gesproken het op de meest verauftige wijze samengesteld. Een " lat .. of stok, wordt op de noklaag geplaatst. Omheen dezen stok draait de stroodekker fijn opgerolde bundeltjes van " vol .. stroo (fig. 9 en fig. 3). Deze bundeltjes worden in een halven knoop gelegd en alsdan stevig tegen elkaar aangedrukt of " geklopt .. door middel van de " bijl-hamer .. terwijl de uiteinden van de bundeltjes over de beide dakvlakken vallen, waarop zij worden uitgespreid en met den hoogst liggenden

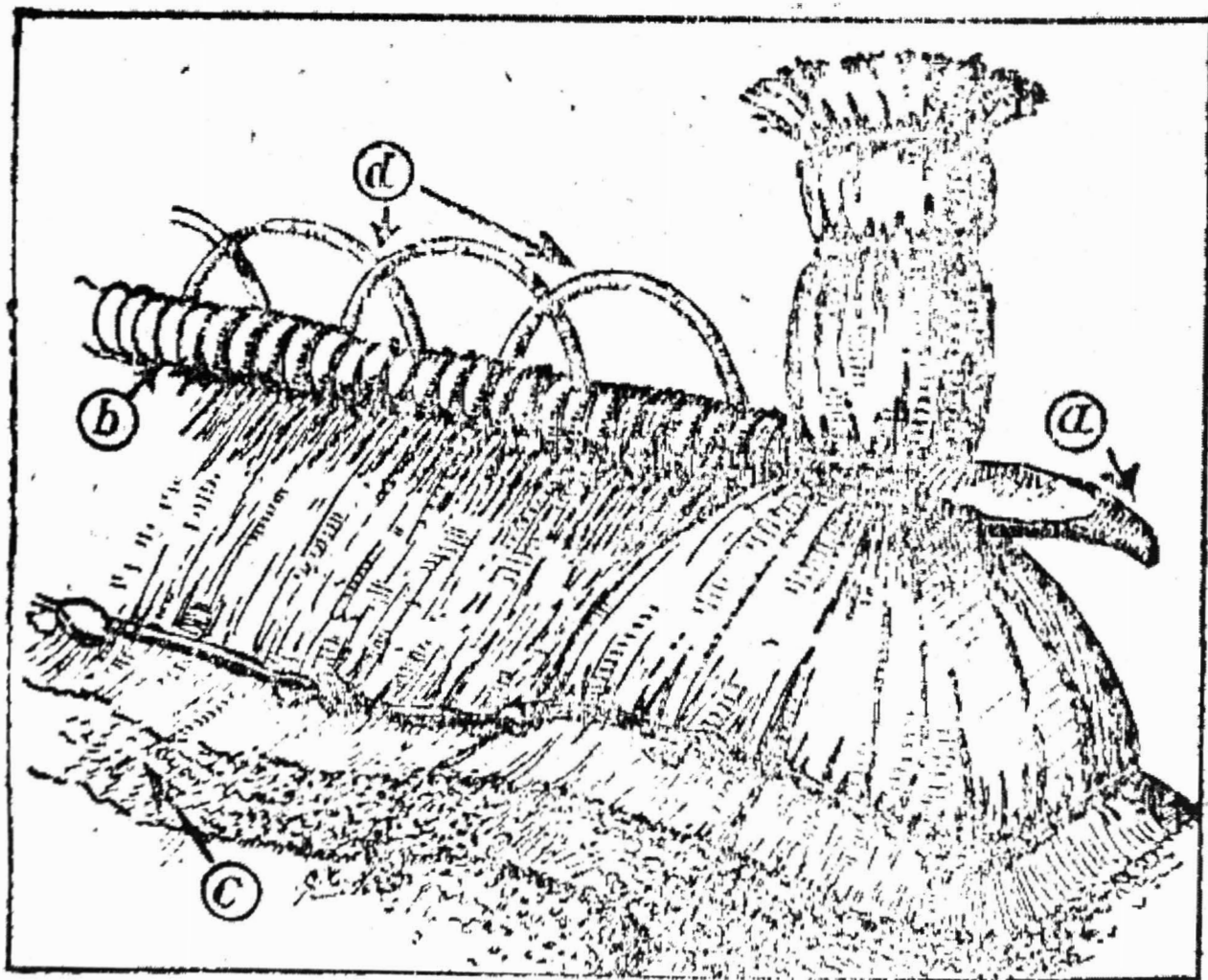

FIG. 9 — Type van « gewrongen » vorst. a) de « stok » of « lat », waaraan het z. g. « tuiltje »; b) de « rollen » (cf. fig. 3/a); c) schuin geschoren uiteinde van den nokgang; d) rietjes of « beugels ».

gang, door bindroeden, worden verbonden. Hiervoor zijn geofende handen noodig. De uiteindjes worden dan naderhand met het mes schuin geschoren. Een goed " gewrongen vorst ,, telt gemiddeld 70 à 75 wrongen per meter. Zij doet ongeveer 15 jaar dienst. Dan moet zij hersteld of vernieuwd worden. Herstellingen zijn echter moeilijk. Om een losgekomen gedeelte te vernieuwen, zal de stroodekker al de overige " wrongen ,, hetzij van links of rechts van de beschadigde plaatsen, moeten losmaken en deze vervolgens opnieuw " opkloppen ,,

e) DE " GEBONDEN VORST ,, Hier wordt het stroo tot eene laag van ca 20 à 25 cm. dikte gelegd en, op ca 25 cm. van de " gaten ,, tusschen twee bandroeden vastgekneld. (fig. 10, cf. schema en fig. 4). Vervolgens worden de stengels in twee deelen gedeeld en sprietgewijze, of " te paarde ,, over de nok gezet, zoodat de losse uiteinden op den hoogst liggenden " gang ,, terechtkomen, waarop zij dan worden bevestigd.

Het bovenste gedeelte van deze vorst wordt zooveel mogelijk naar buiten, van weerskanten, opengeplooid om

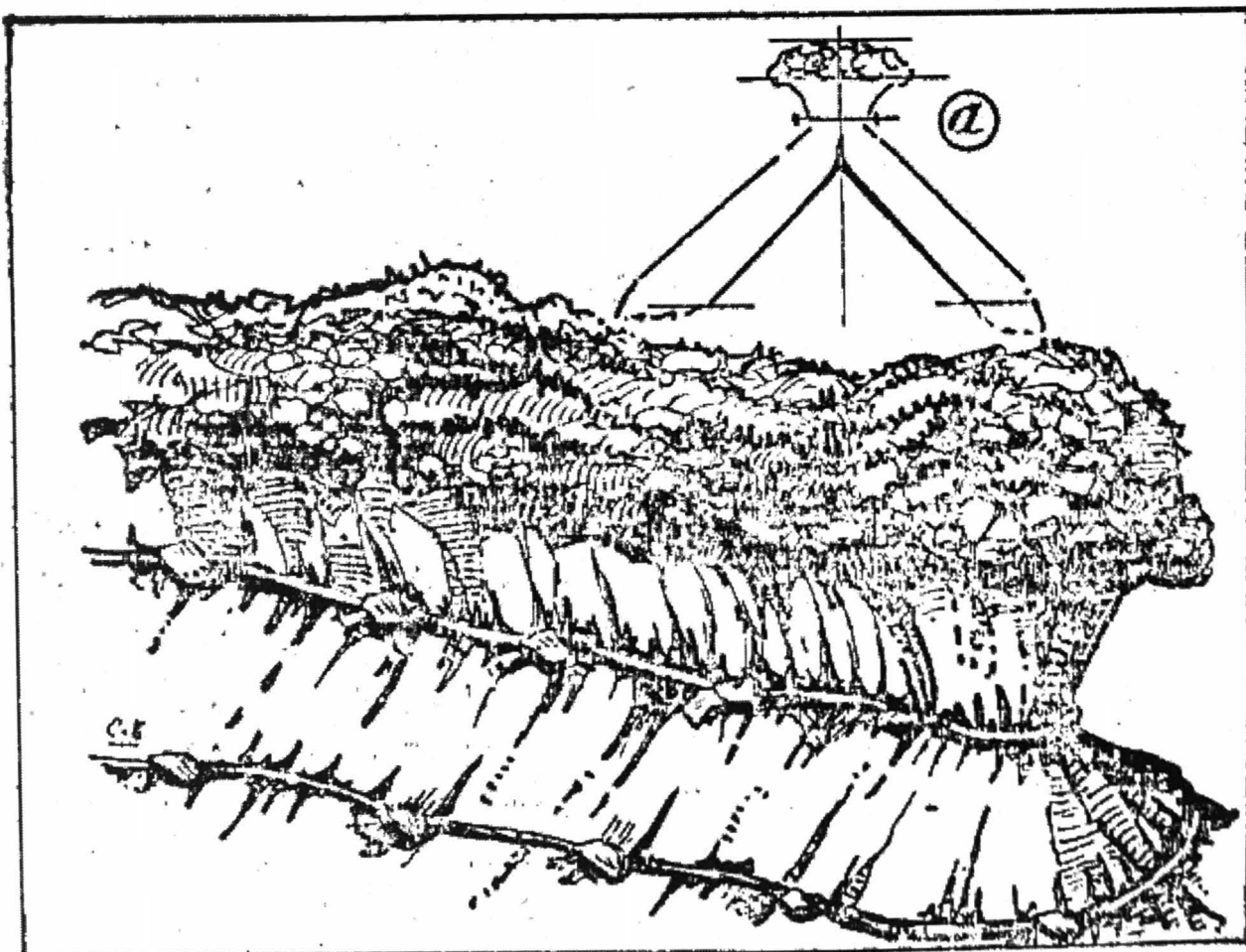

FIG. 10 — Type van gebonden vorst. a) Schema-doorsnede ;
b) moskruid.

daarop graszoden, heidekruid, klei of " donderkruid „ te kunnen plaatsen, welke deze vorst tegen alle weer moeten beschutten, (Meer Waalsch gebruik).

f) " PANNENVORST of GESTEKENVORST „ (fig. 11) gez. " gesteken „ vorst (streek Aalst). Dikwijls ziet men de stroo-nok vervangen door pannen. Deze pannen worden op het bovenste gedeelte van een soort " staande vorst „ of " vouwgang „ gelegd en daarop vast gemetst.

Dit is een niet al te gunstige oplossing. Naarmate het stroo krimpt komen de pannen los en zakken mede, zoodat het water door de barsten kan heendringen.

Men noemt dit soort van vorst " gestoken „ (gesteken), doordat het stroo onder de pannen " gestoken „ zit.

Soms is het dak deels met stroo en met een 3 of 4 tal rijen pannen bedekt. Dit geeft een eigenaardig uitzicht aan de woning. De bovenste rijen liggen boven de stroolaag ; deze welke aan de hozing zijn geplaatst, ter vervanging van de " aanzetlaag „, beginnen van onder de alsdan hoger liggende hozing van stroo.

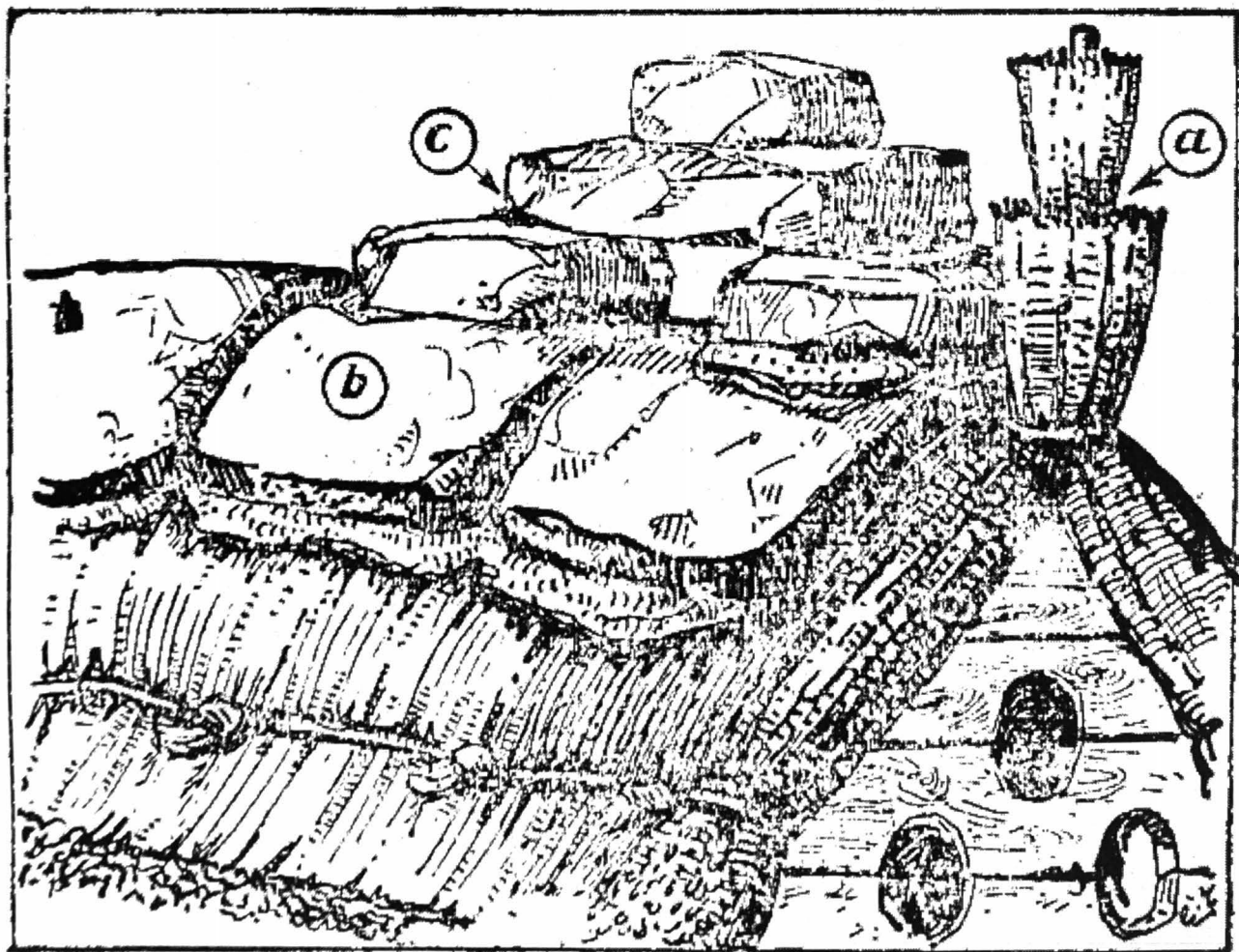

FIG. 11 — Type van « gesteken » vorst. a) « tuikje » op dakuiteinde of topgevel ; b) pannen (op « stroogang ») ; c) baksteen.

Enkele voorzorgen ter bescherming van het Dak. De Spieën.

Talrijk zijn de voorzorgen genomen om het dak tegen al te vroegtijdige vernieling of sleet te vrijwaren. Het strooien dak vertoont dan ook veelal sporen van een onverpoosd zoeken naar duurzamer middelen om zoo weinig mogelijk tot herstelling te moeten overgaan. Niet alleen tegen water, sneeuw of wind verzon men eigenaardige beschermmiddelen, maar ook tegen de vernielzuchtige ratten, die soms in de lagen nestelen, ook tegen de vogels, de duiven vooral, die veel schade aan de nok berokkenen, doordat zij gewoonlijk daarop neerstrijken, en er even komen verpozen, doch meteen de vorst loswroeten.

Een typisch voorbeeld van verweermiddel aangewend tegen deze vernielzuchtige vogels, vinden wij, alhoewel zelden nog, in Oost-Vlaanderen en in Brabant. Het zijn rieten boogjes, soort " beugels „ naast elkaar geplaatst boven de gewoonlijk " gewrongen „ vorst (fig. 9). Dergelijke maatregel treffen wij ook in Zwitserland aan, o. m. in het kanton Aargau.

De vogels worden dus verplicht op deze rietjes plaats te nemen, wat het lospeuteren van het nokstroo zeer vermoeijlijkt. Ook bezorgen deze boogjes aan de woning een zeer eigenaardig-dekoratief uitzicht. Dit geldt eveneens voor de " vogelties „, soort knolletjes of " knopen „, welke gewoonlijk op een " gewrongen „ vorst voorkomen.

Een ander staaltje van stroodekkerstechniek levert ons de " spie „, beter bekend onder de benaming van " tuiltje „, en welke geplaatst wordt op de beide vorstuiteinden van het stroodak. Dit is om het loskomen of wegschuiven van de bovenste laag te beletten.

Deze spie wordt verkregen door een bundel uitgekozen " lang „ stroo, voor een gedeelte, van boven, ca 50-60 cm., met sterke wijmen te bundelen, waardoor een soort van spil ontstaat. Het onderste en overblijvende gedeelte, los of ongebonden, stroo van dezen bundel, wordt alsdan, op heel behendige wijze, — sprietvormig, te " paarde „, ofwel waaiervormig uitgebreid op den daaronder liggenden " gang „, en dit naargelang van den vorm van het dak —, vervolgens door

middel van bindroeden en wijmen met het stroo der vorstgangen " verbonden,, of vereenigd (Cf. fig. 11. 8, 7, 6 en 5).

De buitenlieden noemen deze spillen " koppekens ,, "paradekens,, "bouquetjes,, "stroohoedjes,, "torrekens,, enz. (Cf. 7: Het "tuiltje op de nok,, enz.). In Frankrijk, Duitschland, Holland en in Engeland komt het z. g. "tuiltje,, eveneens voor.

Naar de wijze waarop deze spieën gebonden zijn, vormen zij inderdaad een soort van "tuiltje,, niet onaardig soms in "stagiën,, (verdiepingen gesneden), of ze vertoonen wel eens den slanken vorm van een zeer gestiliseerde silhouet eener bloem. De vorm van dit "tuiltje,, is dan ook zeer afwisselend en het getuigt soms van een krachtige fantazie en een levendig gevoel voor decoratie. Doch kan men het "tuiltje,, niet als een zelfstandige versiering beschouwen. Het heeft, als eerste functie, het stroo van den hoekbundel samen te houden; als tweede functie het naar binnen dringen van den regen te beletten. Evenmin dus kan het toegeschreven worden aan een heidensch of godsdienstige oorzaak, al zijn deze "tuiltjes,, dikwijls met een symbolisch teeken, "schutsteeken,, bekroond of opgesmukt, welke dienen moet om de woning, stal of schuur tegen alle mogelijke ongevallen te beschermen (Brand, ziekte, tegenslag, enz.)

In dit "tuiltje,, heeft de Heer Schweistahl (27) de voortzetting van het Donarhamerteecken willen zien, doch geenszins de constructieve doelmatige eigenschap ervan, die de ware oorzaak van het "tuiltje,, is geweest. Wij kunnen ons dan ook niet vereenigen met de stelling als zou dit een zichtbaar overblijfsel of bezinksel zijn van den Donarkultus.

Schrijver beweert o. a. "... De la même façon, le marteau de Thor fut en maints endroits transformé en croix, symbole qu'on retrouve encore très souvent jusqu'à nos jours parfois à son tour changé en cette sorte d'ornement en forme de fleur de lys, planté aux deux extrémités du faîte et qu'on appelle le bouquet du toit de chaume. Ailleurs, le bouquet a le vague aspect d'une gerbe liée par le milieu, et on n'y voit plus qu'un simple ornement, une preuve de l'adresse du couvreur, tout en convenant que les anciens croyaient qu'il protégerait contre la foudre,,

Deze meening is dus verkeerd !

Ook niet alleen op schilderwerken van een Teniers of een Bruegel vinden wij deze " tuiltjes „ terug, maar op nog veel oudere documenten, b. v. op XIVe eeuwse miniaturen. Een mooi voorbeeld van " tuiltje „, zuiver constructief weergegeven, treffen wij op een stroodak afgebeeld in de " Aanbidding der Wijzen „, van het Getijdenboek van Chantilly. Op het gebouwtje, dat het stalleken voorstelt en met stroo bedekt is, waarop ook een soort van uilengat, kunnen wij zelf nog een tweede dergelijk tuiltje ontwaren. Geen van beide is van een decoratief of symbolistisch teken voorzien.

Zelfs al beschouwt ook de stroodekker deze door hem met veel zorg geplaatste tuiltjes als de " Mei „ van zijn werk (in menig geval is de vorm ervan meer als " herkenningsteeken „, aangewend), toch gaat deze zorg welke hij aan het tuiltje besteed niet om den vorm, maar eerst om de strikte noodzakelijkheid en doelmatigheid van deze spie. En dit is zoo waar dat, daar waar men verschillende dakhoogten samenvindt van een gebouwcomplex, met stroo afgedekt, men op iedere dakuiteinde een " tuiltje „ (4, 6 of 8 in getal) zal bemerken.

Is het " tuiltje „ afwezig, dan zal men dikwijls, op de dakuiteinden, sporen van sleet ofwel gapingen daarvoor in de plaats zien. Het " tuiltje „ wordt dan ook overbodig geacht bij een vorst van heidekruid (russchen). Hiervoor zijn " pennen „, aangewend, welke de zoden op de nok houden, die het nok stroo moeten beschermen. Op het " topend „ prijkt gewoonlijk een houten kruisje. Ook vinden wij het " tuiltje „ wel eens terug op een vorst met pannen afgedekt.

Om te voorkomen dat de " aanzetpannen „ (de vóórpannen) opvliegen, zal men daarop, al is er een " tuiltje „ aanwezig (fig. 11), eenige baksteen en geplaatst zien in den vorm van pyramide. Het gewicht van deze steenen bemoeilijkt bijgevolg het loskomen van deze hoek- of aanzetpannen. (Zuid-Oost- en West-Vlaanderen). Het is dus even onlogisch, in deze op elkaar geplaatste steenen, verwantschap te zoeken met het " tuiltje „, d. i. de voortzetting van het Donarhamer-teeken te zoeken.

Op even eigenaardige wijze als het "tuiltje,, hebben b. v. de bekende silhouetten van paardenkoppen, die wij vooral in Duitschland, als schutsteeken boven de stalling of woning, gewoonlijk aan het "uilengat,, aantreffen, hun verschijning op die plaats te danken. Twee planken, waarin deze paardekoppen zijn gesneden, en die het driehoekig uilengat uitmaken, verrichten éézelfde functie als de stroospil en de houten "windveer,, van een zadeldak. Deze met paardenkoppen versierde planken weerhouden het stroo van den bovensten "gang,, of vorstlaag, naar buiten over het dak te schuiven. De bindroeden, ook wel eens de deklatten, steken door het Sint Andreaskruis, waaraan het vertikaal, vastgehecht is. De twee, naar boven toe en van elkaar afwijkende kruisarmen steken vrij in de lucht. Deze zijn opzettelijk lang gehouden. Beide armen liggen het eerst aan verrotting blootgesteld en beschermen aldus het gedeelte waar beide planken kruiselings aan elkaar bevestigd zijn. (Bij de windveer zal gewoonlijk een "knuppel,, de beide dakplanken samenhouden).

Deze uitstekende kruisarmen heeft men dus dikwijls gebruikt om er het geliefkoosde motief: het heilig dier van den god Wodan, op af te beelden. Zoo, tengevolge eener konstruktieve oplossing, is op die wijze de paardenkop, als mascottedier, (ook zwanen of andere motieven, oender wat zij beteekenen moeten) op deze planken terechtgekomen.

Dit zal ongetwijfeld ook het geval zijn geweest met het Thorhamerteeken op het dak van Noorsche woningen ontdekt.

Een schoon voorbeeld van dergelijke paardenkoppen op een gebouw geplaatst, vinden wij reeds afgebeeld op een miniatuur uit het midden der 12^e eeuw: "Jozef door den Engel gewekt,, (Perikopenbuch von St. Erentraud, Munchen, Staatsbibliotheek). Er zijn nog andere voorbeelden van lateren datum.

Waar nu deze kruisarmen op geen dieren- of ander motief eindigen, zullen het dan alleen de hoeksgezaagde uiteinden zijn van deze verlengde topgevelplanken.

Men dient dus bij deze korte kritiek niet uit het oog te verliezen: dat er volgens M. Schweistahl geen verschil bestaat of zou bestaan tusschen kruis (vervorming van den hamer

van Thor of de verzinnebeelding van Thor zelf), en de spil of " tuiltje „ Ten tweede dat het kruis of T-teeken het ontstaan van deze spil zou hebben veroorzaakt.

Ter verduidelijking van deze uiteenzetting, toont ons fig. 12 o. a. :

1) Een tuiltje van stroo, voorzien van een kruisje, b) is het constructief gedeelte, a) het kruisje als een behoedmiddel, daarboven geplaatst ;

2) Uilengat (eener woning in Saksen). b) constructief gedeelte, a) paardenkoppen gesneden in de bovenste kruisarmen (Cf. Bohmann) :

3) Knuppel van molen. b) constructief gedeelte, a) gedeelte met gesneden versieringen.

Af en toe treffen wij, gewoonlijk op schuren of stallen, bij ons in Vlaanderen, op deze spillen, zeer eigenaardige toevoegsels met verrassend origineel en symbolistisch-decoratief uitzicht, zooals windwijzers in den vorm van paard of haan, (fetisch stamdieren) wel eens van stroo gemaakt (geliefkoosd werk van den stroodekker), ofwel eens kruisjes gedragen door een hart (Cf. fig. 12, 1). In Frankrijk, [o. a. in de Haute Vienne], wordt somtijds het " tuiltje „ van een kap voorzien of van een omhulsel van gebakken steen, die dikwijls geglazuurd is. Dit is een soort van buis, welke men over het " tuiltje „ en ter bescherming ervan weet te plaatsen, zoodanig dat het daarin gevat zit. Deze " épi de faitage „ is eveneens zeer dikwijls opgesmukt met zeer karakteristieke ornamenten. Soms zijn het vogeltjes, een andermaal figuren van man of vrouw.

* * *

Voor de te herstellen gedeelten van een " gedreven „ of " gelegd „ dak, verwijderd de stroodekker eerst het geteerd of aangetaste stroo. De nieuwe laag wordt op de " onzichtbaar „ gebleven bindroede bevestigd en terug afgedekt. Verder zal de stroodekker wel eens " nieuw „ stroo aanbrengen boven op de aangetaste gedeelten. Dit noemt hij " overbinden „ of " overhaken „. Eene bindroede wordt boven de nieuwe laag gelegd doch blijft nu zichtbaar. Ook schuift de dekker kleine bundeltjes stroo, soort " popjes „, in de holten van de laag, veroorzaakt door ratten of muizen.

Voor het afdekken van b. v. houten gevels van woning, stal of schuur, plaatst hij wel eens nog "hangend" stroowerk (stroowand). Hiervoor wordt het stroo tot eene laag gelegd ter dikte van ca 10 cm., en gelijk verdeeld. Alsdan worden twee bindroeden geplaatst op enkele cm. van het bovenuiteinden en verbonden met wijmen welke het stroo stevig samenhouden. Te midden van deze hangende laag worden nogmaals twee bindroeden, een van achter en een aan de voorzijde, met tusschenin het stroo, aaneengekoppeld. Aan het onderste uiteinde plaatst vervolgens de stroodekker twee andere bindroeden, waarin het bovenste gedeelte van de tweede laag gevat zit. Zoo hangen ten slotte vijf of zes lagen stroo vertikaal ondereen en vastgemaakt aan de horizontaal liggende bindroeden. Deze "hangende" wanden of "stroowanden" worden dan ook wel eens voorzien van "wafelkens" of "strekken" ...

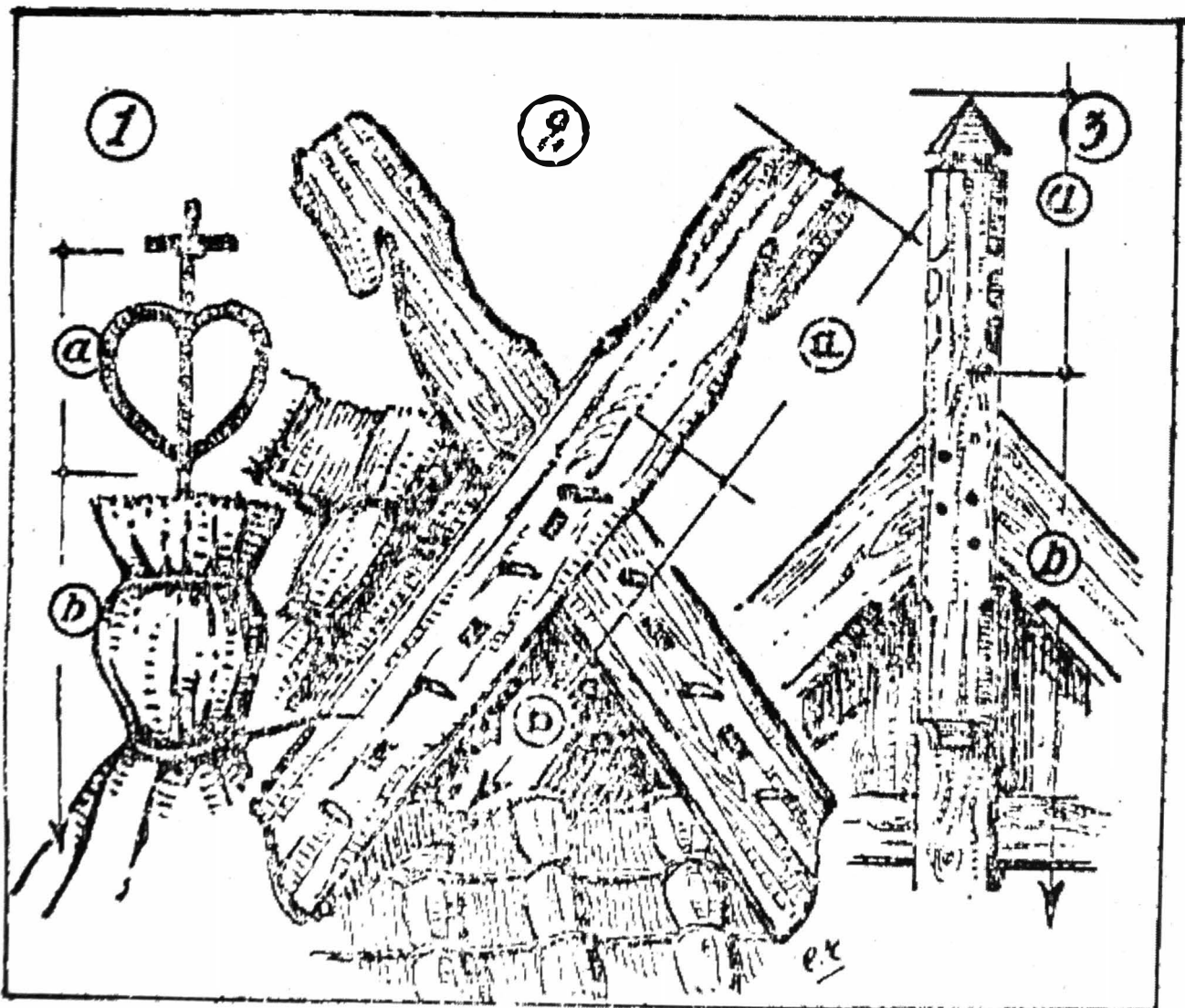

FIG. 12 — 1) Type van stroospil met kruisje en « hart » ; 2) Type van « uilengat » (eener Saxische hoeve) ; 3) Type van « knuppel » van molen.

In de Kempen, Zuid-, Oost- en West-Vlaanderen, treffen wij dergelijke bedekkingen veelal aan Ook gebouwtjes van kleine afmetingen, schuren, wagenberg, hoenderhokken, enz., waarvan de ruimte heelemaal door stroo is afgedekt. Wij zouden te ver afwijken moesten wij bij deze eigenaardige huizekens of gebouwen langer stilstaan. Enkel willen wij wijzen op den zeer hoogen ouderdom van deze constructieve samenstelling. Bij ontgraven, goedbewaard gebleven resten van woningen uit het bronstijdperk, ook van paalwoningen, vertoont de techniek, welke duidelijk te ontleden is, treffende overeenkomst met de wijze, waarop deze hedendaagsche gebouwtjes op het platteland gemaakt zijn.

De woningen of hulpwoningen van stroo, welke men eertijds in de steden bouwde, zullen ongetwijfeld op één-zelfde wijze samengesteld zijn geweest. Ook de stroo-woningen in dorpen bekend onder den naam van "stroodorp,...

Te Gent b. v., waren in het begin van de 15e eeuw nog woningen van stroo te vinden : "... Ten versoucke van veele goede lieden joncvrouwen Beginnen, ende andere woen-achtich ende gheseten wesende binnen de vesten vande stede van Ghendt in STROOEN-HUUSEN : waer ende te wat stede het zy, groete oft clyne, dat men sie zal moghen ondersteunen den termyn van drien jaren lanc... ,, (Febr. 1417, Regist. C. bl. 49. Cf. Dierickx).

Stroowanden worden ook nog aangewend om zeker soort schuur af te dekken, vooral de "paal,, of z. g. "Hollandsche schuur ,, dit om den oogst tegen regen en wind te beschutten en droog te houden.

En, om zijn bedrijf eenigszins te bestendigen, heeft de stroodekker de "popjes ,, uitgedacht om daarmee de naden van een pannendak te dichten. Een greepje stroo, ter lengte van ca 60 cm., wordt in twee geplooid en aan den kop, het omgevouwen gedeelte, met eenige strootjes bijeengehouden. Deze "popjes ,, maken het dak water- en winddicht en onderhouden een gelijkmatige temperatuur binnen de zoldering.

Vooraleer te eindigen willen wij, zeer vluchtig, nagaan in hoever de opgesomde karakteristieke "dekmethodes" terug te vinden zijn op oude documenten als b.v. schilderijen. Het is vooral op landschap-voorstellingen dat wij, dikwijls de bijzonderheden van een stroodak op heel verbazend duidelijke wijze afgebeeld zien. Algauw vinden wij den "vouwgang", op XIV-, XV- en XVI- eeuwsch schilderwerk (o. a. "Geboorte", Hamburger Meister; "Aanbidding der Koningen", Très Riches Heures de Chantilly; "Cuer d'amour espris", Weenen, enz.), evenals de "staande", vorst (B.v. "Geboorte", Très Riches Heures de Notre-Dame, Parijs; P. Bruegel d. O., "Sobere dagen", Weenen e. a.) De gras- of zoden-nok treffen wij aan zoowel bij Vlaamsche, Noordnederlandsche als bij Duitsche Meesters (o. a. Robert Campin, "Geboorte", Dijon; en op verscheidene werken van Pieter Bruegel d. O. en Bruegel d. J.). Ook komt de "gewrongen vorst", voor (o. a. "Très Belles Heures de Jean de France, Brussel, Meister von Kappenberg; "de Geboorte", enz.).

Ook is het dikwijls mogelijk na te gaan of we met een "gedreven", "gebundeld", (dit laatste komt vooral voor op miniaturen uit de XIVe eeuw) of met een "trapsgewijs gelegde", dakbedekking hebben te doen. Een zeer oud voorbeeld van "zichtbaar", verbonden stroodak, zien wij op de afbeelding van een tempeltje (Fontein des Levens) van eene Karolingische Miniatuur (Evangelieboek van Godescalc, Parijs).

* * *

Uit deze korte beschouwing blijkt al dadelijk van welk een belang het nietige stroo eeuwen lang voor de gemeenschap is geweest. Nu wordt het stroodak algemeen gewoerd en verdwijnt beslist uit onze heerlijke Vlaamsche streek.

Voor de meeste buitenlieden is het nog slechts het kenteeken van armoede. Ook de verkeerd begrepen moderne stadsinvloeden dwingen vele buitenlieden af te breken met de voor hen nu haast tyranniek geworden traditioneele gewoonten. Het strikt doelmatige wordt niet meer begrepen zooals weleer. Voor het nieuwe, welstellend boerengeslacht, heeft de intieme traditie dan ook geen belang meer. Het zijn

nog enkel de oudere, die donkere dagen beleefden en den mond vol hebben van de "zeven stuyvers en den kost ... die met zeker heimwee het afbrekend werk van het meer begunstigd jong geslacht nagaan.

En met het misprezen stroodak verdwijnt dan ook de stroodekker.

*
* *

Wij geven deze korte studie van het stroodekkersbedrijf; — een afgerond overzicht van wat er van de stroodekkers-techniek in Vlaanderen nog behouden bleef. — voor wat zij waard is.

DECEMBER 1929.

Nota's en Bibliographie.

V. N. (1) Dankbaar berisamen wij nochtans aan abbé Claerhout, Ronse en Rainca, Clement, Chobert, en Hart, Stija Struvels, Martin Schweistahl, Marg. Lefèvre, Arn, Heins, om hunne belangrijks studien over het boerenhuis.

V. N. (2) Namelijk door dichter en folklorist Pol de Mont, o. m. op het Wetenschappelijk Kongres, gehouden te Gent in 1925. Ook in tijdschriften heeft de Heer de Mont berhaaldelijk de aandacht weten te vestigen op de studie van het boerenhuis (Cl. « Toerisme » V. T. B. Jaarg. 1926-27). Ook door Professor P. De Keyser, die, gedurende het academisch jaar 1925-26 college heeft gehouden over Algemene Volkskunst, in 't bijzonder over « Hoevenbouw ».

V. N. (3) De eerste uitkomsten van een plaatselijk onderzoek naar den Vlaamsche huis- en hoevenbouw, begonnen in 1926, mocht ik reeds voordragen op het Wetenschappelijk Kongres, Leuven, 1927: (Hoevenbouw in de provincie Oost-Vlaanderen: « tien typen ». Hoe die zijn: plattegrond en uitzicht, en waar ze voorkomen, juiste grunzen, die samenvalten met aardrijkskundige verschijnselen. - Historische benamingen; historische en andere factoren. - Volkskunst b. v. nokspillen, vernieingen aan het dak enz. - Enkele bijzonderheden, zooals: paard en haan. - Voorchristelijke en christelijke elementen), en te Kortrijk, op het Nederl. Kunsthistor. Kongres, 1929 (« Onderzoek naar den ontwikkelingsgang van het « langhuis » in verband met de plattegronddoeling van vooraansmaande hoeventypes in verspreide of ingeloten of gedeeltelijk ingeloten boswouden en onderzoek naar het z.g. « Saksische bouwtype » in Vlaanderen).

V. N. (4) Namelijk het Museum voor Folklore, te Gent, gesticht door den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen, in 1927, en op voorstel van Prof. P. De Keyser. Voor het inrichten van de « Plattelandsche Afdeeling in dit Museum verdient het ijvervol lid van de Kommissie, de heer Lod. Verloot, allen lof.

V. N. (5) « De Volksbouwarchitectuur op het Platteland » in voltooiing.

- Bibl. (6) Bohmann, Wilhelm; Bauerliches Hauswesen und Tagewerk im Altensachsen, Weimar, Böhlend Nachf. 1927.
- Bibl. (7) De « tuitjes » op de nok als noodzak, dakversterking. Ovl. Zanten 1927. (Cl. Trefois).
- Bibl. (8) Abbé J. Ceyssen, Les anciennes maisons en bois et en torchis couvertes de chaume. « La Chronique Archéologique du Pays de Liège, Janv.-Févr. 1929.
- Bill. (9) Gissenor, « Le chaume de nos vieux toits ». « Le Soir », 9 Mai 1929.
- Bill. (10) « Kwijnende Ambachten in Vlaanderen » (Cl. Trefois). De man die op de daken » rijdt ». Vandaag, Nr 11, 1929.
- Bill. (11) P. Genard; Aanteekeningen over Antwerpsche gilden en ambachten. Meded. v. d. Koninkl. Vl. Ak. Gent. Sifer, 1895.
- Bill. (12) Cf. A. Van Werveke : Oudheidkundige Kroniek (verschill. dagbl.) 3-2-1928; 10-2-28; 17-2-28. « Grooten branden te Gent ».
- Bill. (13) cf. A. Ducloux, Bruges. Brugge, 1910.
- Bill. (14) Fr. De Potter, Gent, III, 598.
- Bill. (15) Fr. De Potter, Id.
- V. N. (16) « ... Het is gheordenert by scapenen, deken vanden cleynen kercken ende andren vanden goeden lieden vander stede, ter neersterlede ende verouche vanden goeden lieden vanden tichgheldeckers, dat beede de ambachte omambachte syn sal vanden tichgheldeckers. ende dat men nemmermeer neghen ambacht vanden stroedeckers houden en sal (Act. en Contr. Keure, 1377-1378) (Nap. de Pauw, Voorgeboden van Gent).
- V. N. (17) « ... Voort sullen de ticheldeckers weder deliveren den stroedecker alle de juwele, die sy van hemlieden ontfinghen, harer neeringhe toe boorde » (N. d. Pauw Voorgeboden).
- V. N. (18) « ... de tichel-deckers nemen acht stroo-deckers, de andere sullen de vrijheyt moghen coepen daer naer... » (Jaer-reg. 19 Juli 1416),
- V. N. (19) « ... So wyden Schepenen ende dekenen voerzoemt dat de goede lieden van den stroo-deckers van dezen tyt voerwaerts haerlieden ambacht niet meer en sullen moghen vercoepen, nochte daerinne ontfacen jemene hy en ware vrystroo-decker sint ende neeringhe doen sullen *buten der stede van Gent eens mile uutreckende rondomme* » (Id).
- V. N. (20) « ... Alsoe van der questie... ter causen van oenen hulacte die de selve Boudin dede decken met stroode ; t'ghene bij de voorgeboden es verboden ; vercoekende de gheboeren dat selven Boudin dit hulact sal doen decken met tichelen... (Jaer-Reg. 22 Oct. 1465).
- V. N. (21) « Beschryvinge van het Zevenhondjaerig Jubile van den Heyligen Macarius », enz. Order van de Processie van Devotie : 22. Den Hoofdman van de Meters, Ticheldeckers, Stroodekkers, Plakken, ende Cabsyders, met hunne gezworne ende notable ».
- V. N. (22) « ... van nu voortaan (en sal) niemant hard noch week deck, van eenige buyen mogen breeken..., ende weder met stroy, riet of week [klei ?] decken, maar hebelve moeten doen met harden daacke [tichels]. Utr. Placaat b. 3.609_a [A^o 1610] [Groot Nederl. Woordenb.]

V. N. [23] Het wapen v. d. Gentsche stroodekkernering was als volgt: ¹ van rood met een zilveren stoel voorzien van gouden haak, geflankeerd door twee priemen van zwart ₁ (Cf. Panorama v. Gent, door Pieter De Keyere, 1524).

Bibl. (24) ¹ Cruydt-Boeck Remberti Dodonaei, ₁ enz. Antwerpen, Balt. Moretus, 1644.

Bibl. of V. N. (25) In het ¹ Groot Nederl. Woordenboek ₁ vinden wij; ¹ Dakbalk, dekgaarde, deklaag, deklijzer, deklat, dekloer, dekpaard, dekriet, dekroede, dekwiach, dekzode ₁. Cf. eveneens Vl. Idioticons.

V. N. (26) De ¹ stoel ₁ of ¹ paard ₁ is nog steeds dezelfde welke voorgesteld wordt op het wapen der stroodekkers en voorkomt op het ¹ panorama der stad Gent ₁, uitgegeven door Pieter De Keyere, in 1524 ₁... wapens II vanden neringhe van Ghendt ende II die Ambachten ₁.

Bibl. [27] M. Schweistahl. Histoire de la Maison rurale en Belgique et dans les contrées voisines /Ann. de la Soc. d'Arch. de Bruxelles, 1905-06/.

Bibl. A. Van Werveke, Het Godshuis van Sint Jan en Sint Pauwel te Gent, bijgenaamd de Laguneste, Gent, Boekdr. C. Annoot-Bræckman, 1909.

Register van Wijdommen der dekenen van de noerynghen der stede van Ghend /1375-1583/.

